

Зок-3

1844

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№7 ЛІПЕНЬ 1964

СВЯТА ВЫЗВАЛЕННЯ

Залпамі прывітальных салютаў, святочнымі шэсцямі працоўных, урачыстымі сходамі, мітынгамі і суцэльным акіянам жывых кветак ля падножжаў помнікаў загінуўшым героям адзначылі рэспубліка і горад Мінск 20-ю гадавіну свайго вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

На гэтай старонцы мы друкуем здымкі, зробленыя ў дні ўсенароднага святкавання ў Мінску.

Прэзідыум урачыстага сходу, які адбыўся 3 ліпеня ў Беларускім Вялікім акадэмічным тэатры оперы і балета ў гонар 20-годдзя вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх акупантаў.

— Сузор'е жанчын Герояў Савецкага Саюза, — так прадставіў пісьменнік С. С. Смірноў на тэлеперадачы «Эстафета навін» з Мінска Надзею Траян, Алену Мазанік, Фрузу Зянькову, Ганну Маслоўскую і Марыю Осіпаву.

У строгім маўчанні застыла ганаровая варта ля вечнага агню на плошчы Перамогі.

На свята вызвалення ў Мінск прыехалі жаданыя госці. Сярод іх слаўныя палкаводцы, маршалы Савецкага Саюза К. К. Ракасоўскі і І. Х. Баграмян.

У дні свята на мінскім стадыёне «Дынама» адбылося маляўнічае тэатралізаванае прадстаўленне.

Шчаслівае, свабоднае юнацтва славіла подзвіг народа.

У адзін момант дзівоснымі кветкамі расцвіў стадыён — гэта было выступленне школьнікаў Мінска.

Беларусь

Зок-3/1844

ПРАЦОЎНЫМ БЕЛАРУСКАЙ САВЕЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР сардэчна віншуюць працоўных Беларусі з дваццатай гадавінай вызвалення рэспублікі ад фашысцкай акупацыі.

Мужны подзвіг воінаў Савецкай Арміі, герояў партызанскай барацьбы і ўсяго беларускага народа, якія вызвалілі зямлю Савецкай Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў, будзе вечна жыць у сэрцах савецкіх людзей. Народы Савецкага Саюза назаўсёды захаваюць светлую памяць аб тых, хто аддаў сваё жыццё ў барацьбе супраць фашызму, за цудоўную будучыню сваёй Айчыны.

Жадаем працоўным Беларусі новых поспехаў у ажыццяўленні велічных задач будаўніцтва камунізму.

ЦЭНТРАЛЬНЫ
КАМІТЭТ
КПСС

ПРЭЗІДЫУМ
ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА СССР

САВЕТ
МІНІСТРАЎ
СССР

ВЯЛІКАЯ ПАЧЭСНАЯ СПРАВА

З кожным днём у наша жыццё ўсё больш і больш уваходзіць грамадскі пачатак. Шырокую вядомасць набываюць народныя тэатры, канструктарскія бюро, бібліятэкі, створаныя актывістамі. Знаходзяцца энтузіясты і па стварэнню дзіцячых садоў. Адною з самых папулярных форм удзелу жанчын у грамадскім жыцці краіны з'яўляюцца жаночыя саветы. Нараджаюцца яны таму, што ёсць у іх вялікая патрэба.

На прадпрыемствах, у саўгасах і калгасах працуе шмат жанчын. Колькі неадкладных спраў у кожнай з іх! У склад саветаў уваходзяць аўтарытэтыя жанчыны, у якіх багаты жыццёвы вопыт.

Бадай, самым галоўным, самым важным пытаннем у рабоце жаночых саветаў з'яўляецца выхаванне чалавека. Часам даводзіцца выходзіць і бацькоў і дзяцей. А як многа азначае шэфства над маладымі рабочымі і работніцамі. Тут патрабуюцца ўвага, сяброўская дапамога, жыццёвая мудрасць старэйшых таварышаў. Працоўныя калектывы папаўняюцца моладдзю, якая пасля навучання ў школе пачынае набываць прафесію, весці часам самастойнае жыццё. Ці трэба казаць, як тут важна з першых дзён знайсці правільную жыццёвую дарогу, пасябраваць з добрымі людзьмі, атрымаць рабочую загартоўку.

Добра працуе жаночы савет Мінскага трактарнага завода. Сюды ідуць работніцы са сваімі клопатамі і знаходзяць дапа-

могу. Былая выхаванка дзіцячага дома Соф'я Харэвіч працавала пасудамыйкай. Ёй, як і многім маладым дзяўчатам, вельмі хацелася набыць спецыяльнасць. З гэтай просьбай яна звярнулася ў жаночы савет. Тут зацікавіліся лёсам дзяўчыны і памаглі ёй стаць фрэзерушчыцай. Соф'я з удзячнасцю ўспамінае чужых і ўважлівых людзей з жаночага савета.

У сям'і рабочага кампрэсарнага цэха гэтага ж завода таварыша Мазалю жонка не працавала — на яе руках было двое малых. Жаночы савет паклапаціўся аб уладкаванні дзяцей у яслі і дзіцячы сад, а маці пайшла на працу.

Не пакідае жаночы савет і тых, хто трапіў у бяду ці патрабуе штодзённай увагі. Пра хворых і пенсіянераў не забываюць і ў святочныя дні. Члены жаночага савета знаходзяць час наведаць кожнага з іх, павіншаваць са святам і ўручыць падарункі. Гэта ўвага прыносіць вялікую радасць тым, хто па тых ці іншых абставінах адарваны ад калектыву.

На магілёўскім заводзе «Электрарухавік» жаночы савет узначальвае камуністка Соф'я Любініна. У склад савета ўваходзіць 23 актывісткі. Многія яго члены вядомыя як здольныя рацыяналізатары. Работніцы Каласоўская, Азбель унеслі каштоўныя рацыяналізатарскія прапановы па ахове працы і тэхніцы бяспекі. Іх вынаходніцтвы перш за ўсё абмяркоўваліся на жаночым савеце. Па ініцыятыве савета на заводзе створан лекторый для жанчын, праводзяцца вечары «пытанняў і адказаў».

Жаночыя саветы цікавяцца не толькі вытворчымі справамі работніц, але і трымаюць цесную сувязь са школай, дзе вучацца іх дзеці. На многіх прадпрыемствах можна ўбачыць своеасаблівыя дошкі гонару: «Бацькі, якімі мы ганарымся», вывешваецца табель «Як вучацца вашы дзеці». На пасяджэнні жаночага савета запрашаюцца бацькі, дзеці якіх добра выхаваныя, і тыя, у каго дзеці недысцыплінаваныя, не паспяваюць. Жывая размова аб выхаванні, якая вядзецца тут, прыносіць вялікую карысць. Не толькі бацькі, але і дзеці пачынаюць разумець, што імі цікавіцца грамадскасць, і ставяцца да вучобы больш адказна.

Часам даводзіцца разбірацца і ў сямейных непаразумежах.

Вялікія і адказныя задачы пастаўлены партыяй перад працаўнікамі сельскай гаспадаркі. Жаночыя саветы тут знайшлі сабе шырокае поле дзейнасці.

У калгасе імя Энгельса Бялыніцкага вытворчага ўпраўлення старшынёй жаночага савета выбрана былая настаўніца, зараз пенсіянерка таварыш Сурмач. Больш 30 год пражыла яна ў вёсцы. Яе ведаюць і паважаюць людзі. Вось і ідуць да яе і з бядой і з радасцю. Жаночы савет перш за ўсё зацікавіўся ўдзелам жанчын у грамадскай вытворчасці. Гэта пытанне шырока абмяркоўвалі на савеце, вялі гутаркі з асобнымі жанчынамі, праводзілі сходы ў брыгадах, і справы палепшыліся.

У саўгасе «Печанеж» жаночы савет, дзе старшынёй Ганна Сямёнаўна Глазоўская, прымае актыўны ўдзел у правядзенні рэвалюцыйных свят, займаецца атэістычнай прапагандай. Па яго патрабаванню дырэкцыя саўгаса адкрыла дзіцячы сад і яслі.

Немалаважную ролю адыгрываюць жаночыя саветы ў барацьбе з п'янствам, хуліганствам і іншымі праявамі амаральнасці. Шукаюць і знаходзяць сродкі барацьбы з тымі, хто злоўжывае чаркай, парушае нормы паводзін.

У жаночых саветаў шмат самых разнастайных спраў.

Жаночае гаспадарлівае вока заўважае і як выконваюцца вытворчыя планы, і якая якасць прадукцыі, і ці не абважваюць у магазіне, і ці смачныя абеды ў сталовай. У актывістак спраў не пералічыць. Іх цікавіць санітарны стан і прадпрыемстваў грамадскага харчавання, і суседняга двара, і асобнай кватэры. Многія жансаветы ўвесь час шукаюць новыя формы работы. Кожны дзень нашага жыцця падказвае ім гэта новае. Яшчэ, безумоўна, многае будзе знойдзена. Зразумела адно — жансаветы з'яўляюцца добрымі памочнікамі савецкіх і партыйных арганізацый.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 7

ЛІПЕНЬ
1964

ВЫДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ САРАКАВЫ

ЧАЛАВЕК, ЯКОМУ ЗАЙЗДРОСЦІШ

Фота П. Нікіціна.

Ольга Лук'янаўна Дубовік сярод малодшых дзяцей.

У Палацы культуры прафсаюзаў ішоў урачысты сход, прысвечаны Міжнароднаму дню абароны дзяцей. Розныя людзі ўзімаліся на трыбуну, гаварылі гнеўныя словы супраць вайны, казалі аб сваіх працоўных поспехах, марах, імкненнях. Прамоўцаў зала слухала ўважліва — іх словы былі сугучныя думкам кожнага, хто прысутнічаў тут.

Калі старшынствуючы аб'явіў: «Слова мае Ольга Дубовік, работніца Сцяпянскага аб'яднанага чыгуначнага цэха», у апошнім радзе раптам захваляўся хлопчык гадоў дзесяці, цемнавокі, загарэлы, вельмі падобны на мужчыну, што сядзеў з ім побач.

— Наша мамка! — гучным шэптам паведаміў хлопчык суседзям. Потым, пацягнуўшы мужчыну за рукаў, запытаўся:

— А што яна будзе гаварыць?

— Ціха, не шумі. Пра вас будзе разказаць.

— Пра нас? — вочы хлопчыка раскрыліся на ўсю шырыню. — А што пра нас?

У гэты час жанчына загаварыла. Хлопчык змоўк, пачаў слухаць.

— Дарагія таварышы! Жанчыны, маці! — неслася над прыціхлай залай. — Сёння, у Міжнародны дзень абароны дзяцей, мы сабраліся тут, каб яшчэ раз сказаць сваё мацярынскае слова аб самым дарагім і цудоўным на зямлі — аб нашых дзецях...

Хлопчык у апошнім радзе, нібы птушаня, круціў галавой ва ўсе бакі. У вачах яго гарэла самая шчырая радасць. А маці яго, жанчына з простым, крыху стомленым тварам, казалася людзям аб сваім жыцці і аб сваім нялёгкім подзвігу.

— У мяне восем дзяцей. Трое ўжо закончылі сярэднюю школу, пяцёра вучацца. Я спакойна за іх будучыню — кожны з іх знойдзе сабе справу па душы, будзе працаваць на карысць Радзімы...

— Васьмёра дзяцей! Гэта табе не жартачкі. І як яна з імі спраўляецца? — прашаптаў нечы голас побач з хлопчыкам.

Спраўляецца... Адкуль было чалавеку ведаць, якая дружная ў іх сям'я і як весела жывуць яны ўсе разам у доміку на Дняпроўскай вуліцы. Іх дом называюць клубам, так там весела. А то, бачыш ты, — «спраўляецца»...

Маленькі Саша Дубовік толькі 10 год пражыў на свеце, вядома, ён яшчэ многага не разумее. На погляд хлопчыка, маці з імі зусім не цяжка. А што іх васьмёра — дык гэта яшчэ лепш. Дзе ведаць малому, колькі бяссонных начэй правяла Ольга Лук'янаўна ля ложкаў хворых сваіх дзяцей, колькі слёз праліла ў цяжкія пасляваенныя гады, калі часам і накарміць малых не было чым, колькі перадумала, калі заканчвалі школу старэйшыя і выходзілі ў людзі. Не ведаюць гэтага ні Рая, ні Вера, ні Галя, ні Міша, ні Саша — ніхто з усіх васьмярых дзяцей. Яны заўсёды бачылі сваю маці вясёлай, ветлівай, у роўным настроі і заўсёды — за працай. Таму і самі раслі такімі: працавітымі, ветлівымі, умелымі.

...Так ужо атрымалася, што працаваць на аўтазаводзе для Дубовікаў стала сямейнай традыцыяй. Першым сюды прыйшоў бацька, Павел Іванавіч. Яго, вопытнага чыгуначніка, накіравалі ў чыгуначны цэх памочнікам начальніка станцыі. Праз некаторы час разам з бацькам пачала працаваць і маці. «Наш завод» — гэтыя словы ўсё часцей і часцей гаварыліся ў доміку на Дняпроўскай.

Вельмі любілі дзеці слухаць, як бацька з маці абмяркоўваюць свае заводскія справы. Словы «план», «галоўны канвеер», «зборка», «ліццё», «прахадная» паступова ўзбагачалі лексікон і старэйшых дзяцей і малых. Меншыя — Света, Саша і Міша — больш за іншыя гульні любілі гуляць у «аўтазавод». А старэйшыя думалі ўжо не аб гульні. У 1960 годзе Рая — старэйшая дачка — скончыла школу.

— Пайду на аўтазавод, — як аб нечым даўно вырашаным сказала яна, калі ўжо ўся сям'я прачытала яе атэстат і бацька задаў апошняе пытанне — што яна цяпер будзе рабіць.

— Ну што ж, працуй. У нашай сям'і гультаёў пакуль што не было, — сказаў бацька.

Цяпер з доміка на Дняпроўскай кожны дзень ішлі на аўтазавод трое. Праз некаторы час — чацвёрка, не захацела адставаць ад сястры Галя. А пазней — пя-

Рая Дубовік за работай.

А гэта яе сястра Галя.

цёра. Пятым стаў Саша-вялікі. Так у адрозненне ад Сашы-малога ў сям'і называюць мужа Раі, Аляксандра Дралава.

Бацькі і не заўважылі, як вырасла Рая. То ўсё бегала ў кароткіх сукеначках, гальштук піянерскі насіла, потым прыйшла дамоў з камсамольскім значком на кофточцы, а потым, чырванеючы, паведаміла, што выходзіць замуж... Дзе ў сям'і васьмёра дзяцей і пануе мір і лад, там дзевятому месца знойдзецца. Як роднага сына, прынялі Сашу Дралава ў сям'ю Дубовікаў. Астатнія дзеці хутка з ім пасябравалі, знайшлі агульную мову. Цяпер у доміку на Дняпроўскай жыве адзінаццаць чалавек.

Любяць сюды заходзіць суседзі — пагаварыць, пажартаваць. Забягае моладзь — хто да Галі, хто да Веры, хто да Томя. Самыя шумныя наведвальнікі — сябры трынаццацігадовай Светкі. Гэта дзякуючы ім домік Дубовікаў называюць клубам. Светчыны таварышы ў двары дома час ад часу наладжваюць самадзейныя канцэрты. Тады з пакояў выносіцца ўся мэбля, на касцюмы ідзе любая вопратка, «артысты» хвалююцца «за кулісамі» — у дрывяным хлёўчуку, а гледачы ва ўзросце ад двух да пятнаццаці год размяшчаюцца хто на чым і на ўсю вуліцу выказваюць сваё захапленне. Прыходзяць паглядзець «канцэрт» і дарослыя.

Суседкі часам гавораць Ользе Лук'янаўне:

— Ну і дзеці ў цябе, аж зайздросна. Усе аднолькавыя, адно ў адно.

З тым, што яе дзеці «аднолькавыя», Ольга Лук'янаўна не згодна. Ёй, маці, добра бачна, якія яны розныя. Вось Саша, самы малодшы. Такі акуратны хлопчык. Падручнікі ў яго чысценькія, сшыткі. Настойлівы. Пакуль урок не зробіць, нізавошта на вуліцу не пойдзе. Міша — той іншы. Таго і падагнаць трэба. Футболам дужа захапляецца. Здоўжны хлопчык, а часам лянуецца. Ці вась старэйшыя. Рая і Галя — ціхія, спакойныя. А Вера — актывістка, у кішэню за словам не лезе. Такая ж і Светка расце. Усякая работа гарыць у яе руках, сама бачыць, што трэба рабіць па гаспадарцы. А вась Ніне, як і Мішу, заўсёды напамінаць трэба. Тамара... Ёсць і ў Тамары свае асаблівасці. Але ёю маці вельмі задаволена. Ветлівая дзяўчынка, умее з людзьмі абыходзіцца, паважае старэйшых...

Не, вельмі розныя дзеці ў Ольгі Лук'янаўны. Нават прафесіі сабе выбіраюць нечаканыя. Рая і Галя — слесары-зборшчыкі, а Вера — бухгалтар, Тамара ў вячэрнюю школу перайшла, уладкавалася вучаніцай у магазін. Хоча працаваць у гандлі. Нават Светка і тая ўжо думае аб будучай прафесіі. Праўда, яна кідаецца з адной крайнасці ў другую. Разважае:

— Добра быць прадаўшчыцай. А яшчэ лепш — шафёрам. Рая і Галя машыны робяць, а я ездзіла б на іх.

Пакуль што Светка толькі ў шосты перайшла, да шафёра ёй далёка. А вась Ніне трэба думаць пра будучую прафесію, праз год закончыць 8-ы клас.

Калі знаёмішся з сям'ёй Дубовікаў, першае, што кідаецца ў вочы, — вялікая дружба. І хочацца даведацца, на чым жа яна грунтуецца ў такіх розных па ўзросце і па характарах людзей? Ольга Лук'янаўна на гэта пытанне адказвае проста:

— Дружна жывём, нічога не скажаш. Паважаем адзін аднаго. Працу любім. Не ганяемся за вялікім багаццем, але і марнатраўцамі сваім дзецям не дазваляем расці. Вось так і жывём.

Звычайныя, простыя словы. Але які глыбокі за імі сэнс. І нездарма зайздросцяць суседкі Ользе Лук'янаўне. Выгадаваць такіх дзяцей, як у яе, вялікі гонар для маці.

Р. САМУСЕНКАВА

г. Мінск.

ЧАС жыць, ЧАС будаваць

Яна прыйшла ў СКБ і папрасілася на работу. Галоўны канструктар паглядзеў дыплом і сказаў:

— Узяць можна. На пасаду тэхніка-канструктара. Толькі будзе цяжка.

— Я ведаю, — адказала яна.

«Я ведаю» — і больш нічога... Ні пра дзіцячую мару быць канструктарам, ні пра двухгадовае прабыванне ў партызанах «на пасадзе» падрыўніка, ні, тым больш, пра чатыры падарваныя эшалоны, дзве аўтамашыны і адзін танк, запісаныя на асабісты рахунак. А вучоба, работа, сям'я — усё гэта, як гаворыцца, разам? А расстраляныя ў 1943 годзе маці і сястра, а бацька, што загінуў пад Смаленскам? Магчыма, варта было сказаць пра гэта галоўнаму канструктару? Глядзіш — цяплейшымі адносіны былі б. Нямногія з тых, хто працуе тут, атрымалі ордэны ў шаснаццаць год...

Але яна сказала толькі: «Я ведаю»...

І яе накіравалі ў 30-ты аддзел. Галоўны канструктар сказаў праўду: працаваць, асабліва спачатку, было цяжка. Ды хіба цяжасці палохалі яе? Яна ж не забыла яшчэ, як разам з сынам пайшла ў школу: Толя ў першы, а яна ў вячэрні сёмы.

«Культурная рэвалюцыя», — жартаваў тады муж.

Упартасці і смеласці ёй не трэба было пазычаць. І людзі ў аддзеле памагалі, вучылі. Іншае палохала: баялася, што прыйдуць і скажуць: «Ці разумееце, таварыш Шчаўлік...» Гэта азначала б: «Не падыходзіце вы ў канструктары».

І нічога б яна не змагла растлумачыць ім тады. Не пачала б раскажваць, што даўным-даўно, калі многія з іх складалі домікі з дзіцячых кубікаў, яна часта хадзіла праз велізарную пустэчу на Старую Сляпянку і вуліцу Шчаўбакова. Пустэча гэтая была ўскрайнай разбуранага вайной Мінска і адносілася да Заводскага райвыканкома, дзе яна працавала старшым інспектарам па сацзабеспячэнню. Ёй тады было 17 гадоў. Пазней пустэча стала пераўтварацца. Яна бачыла, як рос гэты завод, увесь — ад першай сцяны корпуса да апошняй цаглянай агароджы. Завод аўтаматычных ліній... Яна яшчэ і марыць не магла аб рабоце на ім, а ўжо любіла яго.

Чаму? У 1943 г. ёй давялося шмат падрываць. І чым больш хадзіла яна на заданні з гарачым жаданнем узарваць, знішчыць, тым мацней марыла аб тым часе, калі будзе ствараць сваімі рукамі разумныя, новыя машыны.

Памятае Ганна Рыгораўна раніцу 7 лістапада 1943 года. Група, дзе яна была старшай, вярнулася з задання.

Далажылі камандзіру, дзе быў узарваны поезд. Старому вопытнаму ваяку нават не верылася. На адкрытым месцы, метраў за сто ад станцыі!?

Назаўтра разведка пацвердзіла: «На ветцы Калінкавічы — Пціч ля станцыі Міханавічы пушчан пад адхон эшалон з жывой сілай праціўніка».

А было так. На ветку выйшлі ўначы і да раніцы ніяк не маглі прабіцца да палатна. Ахоўвалася чыгунка — мыш і

тая не праскочыць. Няўжо ў дзень Кастрычніка і — асечка. Ганна растлумачыла хлопцам план дзеянняў і, убачыўшы, як іх вочы гараць адвагай і рашучасцю, скамандавала: «Наперад!» Часу было мала...

Пад прыкрыццём туману партызаны залажылі толавы зарад ля самага выхаду са станцыйных пучей...

...Даўно гэта было, а не забываецца. Сустрэча са сваімі... Армія... Нашы... 1944-ы...

Не, пра гэта нельга забываць. Трэба, каб і Толя, і Наташа ведалі, і каб сваім дзецім расказвалі. Дзеці яе дзяцей... Іх пакуль няма. Наташы — 14, Толю — 18, ён студэнт таго ж аўтамеханічнага тэхнікума, дзе вучылася яго маці. А маці зараз 37, і вочы ў яе маладыя і светлыя, як у чалавека, у якога было вельмі сумленнае жыццё.

* * *

Вялікая светлая зала ўстаўлена чарцёжнымі камбайнамі, якія ківаюць вам цяжкімі галоўкамі процівагаў. Людзей амаль не відаць: іх засцяць дошкі. Гэта 30-е аддзяленне. Пяць год таму назад прыйшла сюды Ганна Рыгораўна Шчаўлік.

Яе праца ажыла ў аўтаматычных лініях і агрэгатных станках на трактарных Волгаградскім і Мінскім, на харкаўскім заводзе «Серп і молат», у Маскве на «ЗІЛе», у Гомелі, у Сярдопску, што непадалёк ад Пензы...

Напэўна гэта і ёсць шчасце — жыць так, каб «ператварыцца ў параходы, у радкі і ў безліч іншых доўгіх спраў». Гэта і ёсць ажыццяўленне мары дзяўчыны-падрыўніка, мары, што нарадзілася 20 гадоў назад.

Ёю закончаны праекты станкоў Магчыма, у Арле, дзесьці на шахтах Кузбаса неўзабаве пачнуць сваё жыццё машыны, у нараджэнні якіх ёсць частачка працы і Ганны Рыгораўны.

Работа канструктара... На мой погляд, ёсць у гэтай рабоце штосьці ад захапляючага ўзлёту, ад імклівага руху, ад упартай барацьбы, і як падзяка за гэта — усведамленне сваёй неабходнасці, рэальнасці аддачы.

У самым далёкім кутку залы — стол начальніка сектара Міхаіла Рыгоровіча Гірко. Ён гаворыць не спяшаючыся, ціха і таму, напэўна, яго словы, простыя і звычайныя, набываюць вялікую важкасць:

«...Пра партызанскае жыццё Ганны Рыгораўны, пра ордэн Чырвонай Зоркі ў аддзеле даведальніц выпадкова, гады праз два пасля яе прыходу. Работа? Канструктар яна пісьменны, цяпер ужо вопытны. Тыдзень таму назад ёй даручылі тэхнічны праект, і цяпер Шчаўлік вядучы канструктар. Выконвае вялікую грамадскую работу. Яна наш дэпутат у раённым Савеце. І яшчэ адно: сціплая, працавітая і вельмі настойлівая...»

Н. ЦЫПІС

Ганна Рыгораўна Шчаўлік.

„НЯВЕСТКА“

Мікола ГРОДНЕЎ

(Нарыс)

Нявесткай Марыю кліча не толькі свякруха. Суседзі завуць нявесткай. Ужо шаснаццаць год уся вёска Касцюшкі так і кажа пра яе: «наша нявестка». Халоднае гэта слова — «нявестка»...

Сказаць, каб Марыя крыўдзілася калі за яго, дык не. Такая мянушка, напэўна, прыліпла да яе на ўсё жыццё. Людзям жа не завяжаш языкі. Што захочуць, тое і скажуць. Калі б яна тутэйшая была, а то родам з вёскі Мякота, што за два кіламетры ад Касцюшак. У сваёй вёсцы можа б яе звалі Марыяй Якаўлеўнай, а тут — «нявестка»...

А інакш, напэўна, і нікога б не звалі. Бо касцюшкаўцы спагон веку коса глядзелі на мясотцаў. Лічылі, што ў Мясоце не было і не будзе талкавай дзяўчыны. Калі на вочы не коса, дык на рукі ляўша.

Непрыязні пачаліся даўно. Неяк касцюшкаўскія сваты паехалі ў Мясоту сватаць дзяўчыну. Жаніх быў так сабе: ростам дробненькі і на адно вуха глухаваты. Заўсёды хадзіў развіўшы рот. А дзяўчына — хоць карціну з яе пішы. У твары чыстая, румяная, як кроў з малаком. Да таго яшчэ рослая, дужая. Паглядзела яна на жаніха і адправіла сватоў з хаты. Вярнуліся сваты дадому, як атручаныя. Каб не падмачыць свой аўтарытэт, яны казалі, што ў мясоткай дзяўчыны вялікі недахоп: ляўша. Маўляў, яна не толькі хлеб адразае левай рукой, а нават богу моліцца з ляўшы.

Самі прыдумалі касцюшкаўцы гэтакае, самі і паверылі. Хай у Касцюшках хлопец заставаўся старым халасцяком ці мужчына — бабылём, а дзяўчыну з Мякоты, якая б яна ні была — хоць бы і красуня на ўсю Маладзечаншчыну, браць замуж не меў права. Быў такі няпісаны закон.

Няпісаны закон мацней пісанага. Касцюшкі з Мякотай не радніліся.

А тут на табе (гэта было да калгаса яшчэ!) Іван Канановіч,

касцюшкаўскі хлопец, пазнаёміўся ў Красненскім клубе з мясоткай дзяўчынай. Пакахаў яе і яна — яго. Праз колькі часу ён сказаў маці, што без мясоткай дзяўчыны больш на свеце жыць не можа. Або замуж яе возьме, або ў прымы пойдзе.

— Ці табе свет сышоў клінам? — пачала журыць маці. — Ці ты з глузду з'ехаў, што толькі мясоткую дзяўчыну браць. Ці табе свае дзяўчаты — не дзяўчаты?

Як толькі не лемантавала маці. Але чым больш прарэчыла, тым больш кахаў Іван Марыю.

Нарэшце вяселле згулялі.

Каму, каму, а свякрусе Мар'і прыбавілася клопатаў з нявесткай. Ды што клопатаў — трывогі. Хоць да студні было не паказвайся. Як збяруцца жанкі, ды як стануць паласкаць языкі пра канановіцкую нявестку, што яна такая-сякая — хоць было махалам махай. Аднаго разу заікнулася Мар'я, што яе нявестка, як і ўсе добрыя людзі, працавітая, ахайная, памяркоўная, дык жанкі ледзьве вадой не аблілі старую.

Можа б Мар'ю з нявесткай і гарачай вадой не разлілі — як ніяк яна не чужы чалавек у хатце, старалася, каб хлеб і да хлеба мелася, каб выйсці было ў чым на людзі — а тут павеяла новым ветрам у Касцюшках: трэба было зямлю, каня, збрую, насенне абагульваць. Мар'я рашуча супраціўлялася. Сын і той не ведаў, што рабіць, а нявестка заяву падала ў калгас. Быццам яна зямлю гэтую купляла, худобу нажывала, быццам яна гаспадар у сям'і.

— Во табе, нявестка, якая добрая, — упікалі Мар'ю. — А скоры і на работу цябе пашле.

І паслала. І мужа, і свякруху. Сама за плугам пайшла. Сама з касой, сама з сярпом. Улетку на полі, узімку — на ферме. Гэта, каб і жылося ў калгасе не так, як аднаасобна, і вялося не так, як у саматужнікаў.

Аднаго разу, уначы, як усхадзілася шалёная лютаўская звіруха, як сарвала страху ў

М. Я. Канановіч.

цялятніку, а там галоў дваццаць маладняку. Хоць было «каравул» крычы. Равуць цяляты, як ад пажару. А завіруха ўсё мацнее. «Што рабіць?— не ведала Марыя.— Хоць бы Іван быў дома...» За якіх дзве гадзіны на плячах перанесла цялят у свой хлёў. Адна. Па глыбокім снезе. Не хацела, каб хто ведаў. Але ж не ўтаіла ад людзей. Назаўтра сваякроха цялят даглядала, а яна ледзь жывая была. Прастудзілася. Непрытомная ляжала. Хацелі ў бальніцу пакласці, дык сваякроха не дала. Сказала—сама выхадзіць.

І выхадзіла. На ногі падняла нявестку.

А за тое, што выратавала цялят, праўленне калгаса паставіла купіць Марыі Канановіч драпавае паліто.

— Не вазьму,— адмовілася тая.— Не за паліто ратавала цялят. На маім месцы кожны зрабіў бы гэтак.

Усе, хто быў на праўленні, ахнулі. А нехта з Касцюшак здзівіўся ўголос:

— Во, «нявестка»...

Па-рознаму аднесліся ў Касцюшках да мужнасці, якую праявіла Марыя. Адны казалі, што ў ласку ўбіваецца начальству, другія па-інакшаму гаварылі:

— Не кожны мужчына зра-

біў бы гэтак, як нявестка. Стаў бы пераганяць цялят з хлява, дык назаўтра пад снегам пазбіралі б марожаных. А яна, бач, даўмелася...

З часам на Марыю сталі глядзець больш зычліва. Выйдзе з вядром да студні, жанкі «добрым днём» павітаюць яе, а іншая спытае: «Раскажы, Марыйка, як гэта ты думаеш на зіму гуркі саліць?» Здаецца, нічога тут асаблівага няма, але ж і з ёю раяцца.

А то аднаго разу—не будзем называць прозвішча—касцюшкаўская кабета наламала кукурузных пачаткаў і нясе дадому. Сустрэла Соф'ю Сапоцька, а тая і кажа: «Пойдзем у кантору!»

Мо да захаду сонца малілася тая кабета, каб Соф'я не выдала яе. Нарэшце Соф'я ўзяла ад яе чэснае слова, што больш красці не будзе, а на развітанне дадала:

— Шчасце тваё, што ты на «нявестку» не трапіла, яна цябе за гэта на таварыскі суд выставіла б.

Дачулася пра гэта Марыя і лягчэй уздыхнула: вунь як пра яе кажуць... Не з пагардай, а як пра заступніка грамадскай маёмасці. Значыць, яна не чужая і ў калектыве.

Не так даўно вёску Касцюшкі далучылі да саўгаса «Краснен-

скі». Калгаснікі сталі рабочымі. Аднак Марыя не заўважала адрознення: калгасніца яна ці рабочая—усё роўна працаваць на зямлі. Вырошчваць ураджай. Даглядаць цялят. Каб ферма ўсё больш і больш давала дзяржаве мяса і малака.

Напярэдадні леташняй вясны ў Касцюшках сабралі сход. Брыгадзір Аляксандр Хамічонак прапанаваў:

— Каб саўгас выканаў абавязальствы па малаку, трэба нашай брыгадзе сёлета пасеяць дваццаць гектараў буракоў. На тарфяніках.

На выгане, дзе коні пасвяцца, дзе хмызнякі толькі раскарчоўвалі. На той цаліне шчаўе не расце, а якія ж там буракі будуць.

— Каго звеннявой выберам?—спытаў Хамічонак.

Падумалі жанкі, параіліся, і Алена Макоўская сказала:

— Каго ж звеннявой... Толькі «нявестку» нашу. Яна як возьмецца, дык у яе толк будзе.

На гэты раз слова «нявестка» не было сказана холадна, а з вялікім давер'ем, з любоўю. Уся брыгада верыла, спадзявалася, калі і на спрадвечнай пустэчы возьмецца за справу яна, Марыя, то толк будзе. Якія крылы вырастаюць у чалавека, калі яму давяраюць.

Даверылі Марыі дваццаць

гектараў пустэчы. На дапамогу ёй прыйшлі васемнаццаць жанок.

А лета гарачае, дажджу амаль не было. І пабалела ж сэрца ў Марыі! Але звяно сабрала ўраджай буракоў удвая большы за іншыя звенні. Ды дзе, на пустэчы!

Калі на бюро Маладзечанскага парткома Марыю Канановіч прымалі ў члены КПСС, сакратар партарганізацыі саўгаса «Красненскі» Раман Шаўлюк сказаў:

— З такімі людзьмі, як Марыя, можна і пустэчы ператварыць ва ўрадлівую землі. У яе залатыя рукі. У яе душа, аддадзеная людзям.

Ніколі не чула Марыя, каб пра яе казалі такія словы. Душа, аддадзеная людзям... Што яна зрабіла асаблівага, каб так хваліць? Вось сёлета звяно паспраўднаму закасае рукавы. На той жа плошчы збіраюцца ў два разы большы супраць леташняга вырашціць ураджай. І гэта не прыгожыя словы. Будзе!

У Красненскім клубе нядаўна адбываўся ўрачысты сход. Лепшым людзям саўгаса прысвоілі самае ганаровае званне—ударнікаў камуністычнай працы. Раман Шаўлюк запрасіў на сцэну Марыю Якаўлеўну Канановіч. Пад гарачыя воплескі, ад імя ўсіх рабочых саўгаса, ад імя яе суседзяў у Касцюшках ён павіншаваў Марыю з высокім, пачэсным званнем, уручыў вымпел.

Першая ў Касцюшках ударніца камуністычнай працы!

Калі апладысменты сціхлі, нехта з касцюшкаўскіх мужчын на ўсю залу выгукнуў:

— Наша «нявестка»!

І зноў бурна загрымелі апладысменты.

...У Марыі ўжо сын, Анатоль, вучыцца ў восьмым класе. Праз колькі год, як і належыць, ён пакажае дзяўчыну, ажэніцца. У Марыі будзе свая нявестка. Марыя стане сваякрохай, а яе ўсё па старой звычцы, мабыць, будуць зваць «нявесткай».

Толькі ў гэтым, здаецца, халодным слове «нявестка» столькі людской цеплыні, шчырасці! Цяпер Марыю за родную дачку лічаць у Касцюшках. Ну, а калі скажуць «наша нявестка», то—ад сэрца.

Гарачае ў гэтым годзе лета ў саўгасе. І сонца пячэ і працы многа. Асабліва шмат клопатаў у звяне Марыі. На ўсёй плошчы трэба дагледзець кожную расліну, прапалоць, падкарміць, акучыць. А там падвезці вады ў бочках. І не адзін раз. Бо сёлета толькі ад нястомнай працы залежаць добрыя вынікі.

На зялёным абшары, як матылькі, белыя хусткі. Да позняга вечара звяно не сыходзіць з плантацыі.

Ідзе барацьба за ўраджай.

Даяркай я працую даўно, ужо 12 гадоў.

Ці варта казаць, як узрадаваліся мы, даяркі, калі ў саўгас завезлі электрычныя даільныя апараты. Лягчэй рукамі нашым стала. А гады тры назад абсталявалі ў нас на ферме «ёлачку». Спачатку непрывычна было ўваходзіць у гэты пакой. Неяк і на кароўнік ён не падобны, больш цэх завода нагадвае. Даярка толькі ходзіць паміж станкоў і глядзіць, ці добра ідзе дойка, ці не час здымаць даільныя шклянкі.

За той жа час, што я раней рукамі выдойвала 12 кароў, цяпер пры дапа-

Пакуль дзевяць кароў дояцца, я падрыхтоўваю да дойкі яшчэ дзевяць, якія стаяць на другім баку.

Нашы саўгасныя механікі пераабсталявалі «ёлачку», паставілі яшчэ адзін станок. І цяпер у нас можа даіцца адначасова не восем, а дзевяць кароў.

Не трэба мне і згінацца перад кожнай каровай. Месца даяркі значна ніжэй даільных станкоў. Сачу за дойкай, гляджу, каб апарат не працаваў ухаластую. Тугадоўных кароў трымаю пад апаратам даўжэй. Ім больш старанна масірую вымя. Калі карова прывучана да дадойвання—ніколі не

Лазоўскі. Ён засыпае катлаван свежай тарфакрошкай. Праз кожныя тры-чатыры дні прывозіць торф, каб верхні пласт быў заўсёды сухім.

Мне хочацца сказаць шчырае дзякуй інжынерам і канструктарам «ёлачкі». Гэта выдатная дапамога даяркам.

Але, на мой погляд, трэба, каб шлангі, па якіх ідзе малако ў бак, былі празрыстыя, каб было відаць, якія вымываюцца. Цяпер хімікі робяць такія трубы. Добра, каб іх ставілі не толькі на новыя ўстаноўкі, але замянялі старыя, гумавыя. Апрача таго, на «ёлачцы» немагчыма праводзіць

НАША «ЁЛАЧКА»

мозе «ёлачкі» выдойваю ў дзевяць разоў больш і менш стамляюся.

Раскажу, як праходзіць час дойкі.

Пастух прыганяе кароў з поля. Як па камандзе, яны выстройваюцца ля дзвярэй «ёлачкі». Прапускаю 18 (ас-татнія чакаюць сваёй чаргі). Кожная становіцца ў станок. Даглядчык жывёлы разносіць кармы, а я са шланга цёплай вадой падмываю вымя і адначасова раблю лёгкі масаж. Потым уключаю і надзяваю даільны апарат.

Старэйшая калгасніца сельгасарцелі «Звязда» Навагрудскага ўпраўлення—зараз пенсіянерка—Сцепаніда Сямёнаўна Чэрнік.

Фота А. Перахода.

раблю гэтага ўручную, а толькі механічным спосабам. Як толькі перастае паступаць малако, я адцягваю на некалькі секунд калектар, не здымаючы шклянкі з саскоў, а затым адпускаю яго. Атрымліваецца тое ж дадойванне. Бо калі толькі адзін раз падаць рукамі, уся цяжкая праца па прывучанню кароў да апарата пойдзе марна. Таму мы ніколі гэтага не робім. Каровы на «ёлачцы» выдойваюцца чыста.

Закончыла даіць адну групу кароў і праз другія дзверы выпускаю іх у кароўнік, а на іх месца ўпускаю наступных. За дзве гадзіны ўсе каровы ў мяне выдаены. Потым памыю апараты і іду дамоў адпачываць.

І так тры разы на дзень.

Пры механічным даенні кароў трэба правільна падбраць жывёлу. Падзяліць яе па прадуктыўнасці на тры групы. Мы так і зрабілі. Памяшканне таксама разгарадзілі жэрдкамі на тры секцыі.

Экскурсантаў, якія прыязджаюць да нас у саўгас, часта цікавіць, ці дорага каштавала нам пераабсталяванне і ці добра гэта—беспрывязнае ўтрыманне жывёлы.

Нашаму саўгасу пераабсталяванне каштавала нядорага. Два кароўнікі ў нас стаяць побач. Між імі зрабілі прыбудову, там усталявалі два даільныя агрэгаты, дзве «ёлачкі». На адной працую я, на другой—Марыя Рудко. Абсталявалі кацельню, малочную, пакой для мыцця пасуды, душ для работнікаў фермы.

Зразумела, што для беспрывязнага ўтрымання жывёлы трэба больш прасторнае памяшканне. І ў нас расшырылі кароўнік, перанеслі на чатыры метры ўбок па адной сцяне. Выбраві ў кароўніку грунт крыху больш за паўметра і засыпалі тарфакрошкай. Адзін або два разы ў месяц да нас прыязджае бульдазерыст Леанід Крыжык. За дзень ён ачышчае ад гною ўсё памяшканне. Часцей у нас бывае на сваім самаходным шасі Казімір

кантрольную дойку, правяраць, колькі якая карова дае малака.

Гэту праблему мы спрабуем вырашыць сваімі сіламі. Прыстасавалі кантрольныя даільныя вёдры з пераносных апаратаў. Але вынік нас не задавальняе, не хапае вакуума, і каровы горш выдойваюцца. І яшчэ не шкодзіла б механізаваць мыццё даільных апаратаў.

Кормім кароў ядрэнна. І кукурузны сілас даём, і цукровыя буракі, і грубыя кармы. Канцэнтратаў прыпадае па 200 грамаў на кожны літр малака. Цяпер рацыён яшчэ палепшыўся, бо пайшоў у ход зялёны канвеер: жыта, зялёная маса кармавога лубіну, розныя сумесі злакавых і бабовых траў.

Сёлета наш саўгас пераводзіць на механічнае даенне ўсёх 600 кароў. Гэта прынясе вялікую эканомію. У мінулым годзе, калі даілася механічна 250 кароў, саўгас на зарплате даяркам сэканоміў 11 500 рублёў.

Вядома, што ўсё, аб чым я гаварыла, не толькі заслуга даяркі. Гэта вынік працы і тых, хто забяспечвае ферму кармамі, гадуе маладняк, корміць жывёлу. Нашы поспехі—поспехі вялікага калектыву работнікаў саўгаса, якія блізка да сэрца прынялі рашэнні лютаўскага Пленума ЦК КПСС аб інтэнсіфікацыі сельгасгаспадарчай вытворчасці. Калектыв саўгаса змагаецца сёлета за атрыманне 850 цэнтнераў малака на кожныя сто гектараў сельгасгаспадарчых угоддзяў. Я думаю надаць 450 тон малака, або па 3500 кілаграмаў ад каровы. Гэта на 500 кілаграмаў больш, чым летась. Спадзяюся, што мы ўтрымаем першынство сярод даярак, якія працуюць на даільных устаноўках.

В. КРЫЦУК,

дэпутат Мінскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных, даярка саўгаса «Чырвоная зорка» Нясвіжскага вытворчага ўпраўлення.

ЖЫВЕ НА СВЕЦЕ ЖАНЧЫНА

Мы моўчкі ідзем з Варварай Аляксандраўнай Саўчанка па раскідлай ад дажджоў дарозе. Усё перагаворана ўжо, і мне засталася толькі асэнсаваць пачутае і ўбачанае.

Быццам спецыяльна, каб насаліць мне, увесь час, пакуль я жыла ў Дабрамыслях, імжэў дробны дождж, а сёння, у дзень майго ад'езду, выдалася цудоўнае надвор'е. Вада ў калёнах іскрыцца на сонцы, дрыжыць пад лёгкімі подыхамі ветру. Над галавой далёкая ласкавая сінь неба. І хочацца вось так крочыць бясконца насустрач блакітным далям.

Дабрамыслі — вёска лясная. Адразу ж за ваколіцай пачынаецца густы сасоннік і цягнецца немаведама куды.

Мы ўзыходзім на ўзгорак, на якім групкамі, быццам дзяўчаты на вечарынцы, разбегліся галінастыя бярозы і прысадзістыя, з пышнай зялёнай шавялюрай сосны. Яны абхапілі паўкругам дзівоснай прыгажосці возера. Наваколле дыхае цішынёй і спакоем.

— Добра ў вас тут, — кажу я сваёй спадарожніцы.

— Вельмі. — У голасе Варвары Аляксандраўны захапленне і яшчэ штосьці: ці то гордасць, ці то ўдзячнасць. — Часам мне здаецца, што ў свеце няма мясцін прыгажэйшых за нашы.

Я не згаджаюся, але прырэчыць не хочацца. Мяне кранула гэтае «нашы», сказанае Варварай Аляксандраўнай шчыра, з нейкай асаблівай цеплынёй.

— У 1946, калі я ехала сюды ўпершыню і ўяўлення не мела, што такое Дабрамыслі, было, прызнацца, ніякавата. У вёсцы да гэтага я ніколі не жыла і баялася, што не прывыкну. Але вось прыгажосць тутэйшых мясцін ацаніла ў першую хвіліну. Праўда, тады цудоўны пейзаж псавалі пажарышчы. Па вечарах яны палохалі мяне высокімі камінамі. Пасёлак, які вы бачыце, узнік пазней, а ў 1946 тут стаялі толькі чатыры хаты.

Я ўжо ведала пра гэта. І пра многае іншае. Ведала, напрыклад, што Варвара Аляксандраўна — масквічка, што сюды прыехала яна па сваёй волі. Ведала, што ім, першым пасляваенным медыцынскім работнікам Дабрамысляў, даводзілася нялёгка: не было памяшкання, не хапала інструментаў, медыкаментаў, вопытных кадраў.

Ведала і тое, што і мясцовыя жыхары доўгі час трымаліся думкі: патранажная сястра Варвара Саўчанка тут ненадоўга. «Гарадская, па-нашаму і гаварыць не ўмее. Навошта ёй гібець у гэтай глухмені».

Але міналі гады, а Саўчанкі і не думалі пакідаць Дабрамыслі. Колькі ўрачоў перабывала тут за гэты час! Пажывуць год-два і падаюцца бліжэй да горада.

— Варвара Аляксандраўна, а вы не сумуеце па гораду? Скажам, калі б вам прапанавалі цяпер пасаду ў гарадской бальніцы?

— Не ведаю. Пра гэта неяк не думала. Хутчэй за ўсё адмовілася б. Не так проста пакідаць тое, з чым зжылася за доўгія гады, што стала табе блізім і дарагім.

Блізкае і дарагое. Не, гэта не прыгожыя словы, сказаныя для большага эфекту. Сваю любоў да гэтай зямлі, гэтых прастораў яна выношвала доўгія гады. А яны былі нялёгкай...

...Зіма 1947. Лютыя студзеньскія вятры і маразы пасерабрылі хвоі, закідалі снегам дарогі, намялі каля хат гурбы ў вышыню стрэх. Варвара Аляксандраўна ўстала рана, як толькі гадзіннік прабіў шэсць. Распаліла ў печы, пачала гатаваць снеданне.

Падняўся і муж, Кузьма Аляксеевіч.

— Сёння пайду ў Ціханаўку.

— Сама надумала ці ўрач сказаў?

— Сама.

Кузьма Аляксеевіч пакасіўся на акно, за якім злосна выйцецера, але нічога не сказаў. Ён ведаў: прырэч ці не, а калі ўжо вырашыла, то ўсё роўна пойдзе.

— Кузя, налі мне газы і пакладзі ў сумку мыла. А то яшчэ забудуся.

Кузьма Аляксеевіч згодна кінуў галавой і выйшаў у сенцы. Праз хвіліну ён вярнуўся з бітончыкам, наліў у бутэльку газы, моцна заткнуў яе папяровым коркам, акуратна паставіў у сумку, з якой Варвара Аляксандраўна хадзіла на работу.

...Цяпер усё гэта здаецца вельмі далёкім і нават непраўдападобным.

А тады, у 1947, было самай звычайнай з'явай, што медыцынскія работнікі, ідучы да хворых, бралі з сабой газу. Людзі жылі ў зямлянках. Лямпа, звычайная газавая лямпа, лічылася раскошай. Часцей абыходзіліся лучынамі. Але ніхто не скардзіўся. Ды і на каго было скардзіцца? Вайна прайшла па іх зямлі вогненным смерчам. За нянавісць да фашысцкіх вырадкаў, за тое, што не пакарыліся, не схілілі галовы, амаль усе сталі партызанамі, гітлераўцы пакінулі тут толькі папалішчы.

І Варвара Аляксандраўна палюбіла гэтых людзей. Дзеля іх ішла яна ў дождж і ў мяцеліцу за некалькі кіламетраў, разам са сваімі калегамі вазіла на саначках дровы для бальніцы. Дзеля іх, людзей, змагалася яна з імі ж самімі, з іх старымі і шкоднымі ўяўленнямі аб медыцыне.

...У гэту сям'ю яна прыйшла мо ў пяты раз ужо. Гаспадар сядзеў за сталом, палуднаваў.

— Зноў вы? — замест прывітання кінуў нездаволена. — Я ж вам ужо казаў: не хадзіце. Калоць дзіце не дам. Яно ў нас здаровае.

— А калі захварэе, будзеце вінаваціць усю медыцыну?

— Не турбуйцеся, не буду. І наогул, чаго вы да нас прычапіліся? Не веру я ў вашы прышчэпкі. Сам вырас без іх, і сын вырасце. А каму суджана памерці, таму вашы ўколы не дапамогуць.

Варвара Аляксандраўна спрачалася, пераконвала гэтага ўпартага і неразумнага чалавека, даказвала, што ён памыляецца.

Але той падняўся з-за стала, усім сваім выглядам паказваючы, што не мае намеру траціць час на ўсялякае там глупства.

Варвару Аляксандраўну абурала такая абыякавасць і непавага. І ўсё ж праз дзень яна зноў наведлася. Хлопчыку зрабіла прышчэпкі.

Сёння многае, што некалі было праблемай, успамінаецца як сон.

Раней сяляне гаварылі ёй так:

— Калі трэба, сама прыйдзеш.

Цяпер жа, як толькі малое крыху затэмпературыць, адразу ж звяртаюцца да ўрача.

І я добра ведаю, што ва ўсім гэтым немалая заслуга Варва-

Гэтыя маленькія грамадзяне — дзеці рабочых саўгаса «Авангард» Бялыніцкага ўпраўлення — атрымалі сёлета цудоўны падарунак — выдатны дзіцячы сад на 50 месц. Адна з груп сада на прагулцы са сваёй выхавальцай Зояй Антонаўнай Лучыной.

Фота Н. Жалудовіча.

СУСТРЭЧЫ І НАРОУЛІ

Усе, хто чытаў кнігу П. Вяршыгары «Людзі з чыстым сумленнем», напэўна, запамнілі бяспраўна разведчыцу Карпаўну. Самыя смелыя, самыя складаныя заданні выконвала яна з зайздроснай мужнасцю.

У Аляксандры Карпаўны Дзямідчык мірная прафесія. Яна — дырэктар нараўлянскай сярэдняй школы № 1 Гомельскай вобласці. І калі даводзіцца ёй з кім-небудзь «ваяваць», то толькі з непаседлівымі гарэзнікамі — хлапчукамі.

Але жывуць у сэрцы Аляксандры Карпаўны ўспаміны аб суровых і слаўных гадах партызанскай барацьбы. Па яе прапанове ў зялёным гарадку Нароўля, у тых месцах, дзе ў 1943 годзе ішлі цяжкія баі з фашыстамі, сустрэліся былыя партызаны слаўтай дывізіі двойчы Героя Савецкага Саюза Сідара Арцёмавіча Каўпака. Успомнілі былыя дні, баі, цяжкія паходы...

На здымку справа ўнізе вы бачыце Аляксандру Карпаўну з Героем Савецкага Саюза і кавалерам польскага крыжа Грунвальда II ступені, былым камандзірам палка Пятром Яўсеевічам Брайко і яго памочнікам па разведцы Віктарам Аляксеевічам Нікалаевым.

— Хлеб-соль вам, дарагі наш госць і брат, Сідар Арцёмавіч! — так віталі слаўтага партызанскага камандзіра С. А. Каўпака яго былыя папличнікі і сябры.

Усюды, дзе пабывалі партызаны, іх сустракалі сардэчна і шчыра тысячы жыхароў беларускіх вёсак.

— Вось тут, на Прыпяці, мы патанілі цэлую флатылію фашысцкіх караблёў, — расказвае піянерцы Ані Шуцкай Ганна

Міхайлаўна Туркіна — выдатная радыстка, якую партызаны любоўна называлі «Аняй маленькай»...

...Вельмі любілі і паважалі партызаны свайго камісара Сямёна Васільевіча Руднева. Не давялося слаўнаму герою дажыць да перамогі. Разам з бацькам загінуў і старэйшы сын Руднева — Радзій. На сустрэчу прыехалі яго жонка Дамнікія Данілаўна і малодшы сын Юра, якому ў партызанах было ўсяго 8 год.

На верхнім здымку злева вы бачыце жонку і сына героя (першы злева) у час сяброўскай гутаркі з былымі партызанамі.

У. МАШКОЎ

ры Аляксандраўны Саўчанка. Што б ні даводзілася рабіць ёй — працаваць палатнай сястрой або ісці па выкліку, — яна выконвала свае абавязкі добрасумленна. Але заўсёды яе цягнула да дзяцей.

І яна папрасіла галоўнага ўрача:

— Перавядзіце мяне на патранаж.

Варвара Аляксандраўна ведала, на што ішла. Раней у яе была палата і некалькі хворых. Цяпер — 10 вёсак і 355 малых, за здароўе і нармальнае развіццё якіх яна адказвае.

— Я наведваюся ў кожную сям'ю не радзей 2-х разоў у месяц. Бывае, што і часцей.

Магчыма б, і не справіцца сястры з такім аб'ёмам работы, калі б яна не рыхтавала сабе памочнікаў. Такой памочніцай у кожнай сям'і становіцца маці. Яе Варвара Аляксандраўна вучыць усяму таму, што павінна ведаць маці, каб выгадаваць сваіх дзяцей здаровымі і моцнымі.

Калі я назірала, як Варвара Аляксандраўна размаўляла з малымі, што яшчэ хвіліну назад стаялі, унурыўшы позірк, з надзьмутымі тварыкамі і раптам заліліся даверлівым радасным смехам, то шкадавала толькі аб адным: аб тых гадах, калі патранажнай сястрой у Дабрамыслях працавала не Варвара Аляксандраўна, і аб тых хлопчыках і дзяўчынках, якія не адчулі цеплыні рук і добрага разумнага сэрца гэтай жанчыны.

Яны, напэўна, таксама сустракалі б яе з букетамі кветак, як сустракаюць патранажную сястру цяпер у канцы вёсак маленькія пацыенты. А яна ж нясе з сабой не цукеркі і не цацкі, а калючы шпрыц.

...У прышчэпачным кабінёце ўчастковай бальніцы ёсць пакой

для гульняў. Столік з кнігамі і малюнкамі, горка, лялькі, слоікі, мядзведзі і мноства іншых цацак. Я не стала б гаварыць пра гэты пакой, калі б не адна акалічнасць. Усе цацкі ніякага дачынення да бальнічнага бюджэту не маюць.

Іх прынеслі сюды пацыенты Варвары Аляксандраўны. Безумоўна, тыя, што выраслі і ходзяць цяпер у школу. І неяк ужо стала традыцыяй, што ў святы і дарослыя дораць патранажнай сястры не духі і хустачкі, а цацкі, хаця дочки і сын Варвары Аляксандраўны — школьнікі і даўно ў цацкі не гуляюць.

І гэта не памылка і не жарт. Людзі бачаць, што аб прышчэпачным кабінёце сястра дбае не менш, чым аб уласным доме.

Пра Варвару Аляксандраўну Саўчанка можна расказваць многа. Яна — старшыня жаночага савета, актыўная ўдзельніца мастацкай самадзейнасці.

Размаўляючы з ёй аб усім гэтым, я ўспомніла тых спецыялістаў, што не прыжыліся ў вёсцы, што бачылі тут толькі сум, бруд, нязручнасці, тых людзей, што прайшлі міма чалавечых сэрцаў, не кінуўшы ў іх ніводнага добрага зярняці... І я не веру, што ім добра жывецца ў горадзе. Напэўна, і там яны адчуваюць адзіноту, душэўную пустэчу і не раз грызе іх адчуванне ўласнай непатрэбнасці ў жыцці.

...І я па-добраму зайздросчу гэтай простае жанчыне, патранажнай сястры з Дабрамысляў.

У яе ёсць тое, аб чым марыць кожны чалавек: любімая работа, павага людзей, добрая сям'я, шмат сяброў.

Ганна ЛАЗОУСКАЯ

Дабрамыслі — Лёзна — Віцебск.

Фота Ф. Чаховіча.

Нумар часопіса, прысвечаны 20-й гадавіне вызвалення рэспублікі ад фашысцкіх захопнікаў, быў падрыхтаваны ўжо да друку, калі мы атрымалі пісьмо з Арла. Раіса Абакумава, удзельніца абароны Брэсцкай крэпасці, якая жыве цяпер у Арле і працуе медыцынскай сястрой у адной з бальніц горада, павіншавала чытачоў часопіса і ўвесь беларускі народ са святам.

— Ад усёй душы жадаю, каб заўсёды квітнела ваша беларуская зямля, палітая крывёю герояў у дні суровых змаганняў, — піша Раіса Абакумава. — Каб яшчэ больш прыгожымі і светлымі сталі вашы гарады і вёскі. Каб вашы дзеці ніколі не ведалі жахаў вайны... А яшчэ мне вельмі хочацца, — думаю, што гэта зразумее кожны, — ад сябе асабіста выказаць словы самай шчырай удзячнасці ўсім, хто так гарача адгукнуўся на заклік грамадскасці — сабраць сродкі ў фонд пабудовы помніка абаронцам Брэсцкай крэпасці. Няхай жа паў-

стане гэты помнік на слаўнай беларускай зямлі. Няхай ён раскажа будучым пакаленням пра гераічны подзвіг народа.

БЕЗ ТКАЦКАГА СТАНКА

Пранікненне хіміі ў прамысловасць зрабіла сапраўдную рэвалюцыю ў ткацкай справе.

Якая ж вытворчасць нятканых матэрыялаў? У справу ідуць любыя валокны — шэрсці, бавоўны, віскозы, капрону. У спецыяльнай машыне яны насычаюцца палімерам — латэксам. І вось, мінаючы цэлы рад асноўных тэхналагічных аперацый, з аграгата адразу выходзіць гатовы матэрыял. Так атрымліваюць клееныя нятканыя тканіны. Хімія ў ролі ткача — гэта новае слова навукі, новы этап яе развіцця.

Ёсць і іншы спосаб іх атрымання — тэрмапластычны. У якасці склейваючага матэрыялу тут выкарыстоўваюць сінтэтычныя валокны з невысокай (каля 100 градусаў) тэмпературай плаўлення. У машыне ствараюцца пэўны ціск і тэмпература, і расплаўленыя сінтэтычныя валокны змешваюцца з бавоўнай або шэрсцю. І папаўзла шырокая стужка гатовага матэрыялу.

Нятканую тканіну можна атрымаць і механічным спосабам, напрыклад, вязальна-прашыўным. Машыны ўкладваюць валокны роўным слоём і ў пэўным напрамку прашываюць іх лубой пражай.

Але навошта спатрэбілася вучоным ліквідаваць ткацкі станок? Якія перавагі новага спосабу?

Працэс вытворчасці нятканых матэрыялаў у дзесяткі разоў карацей. Апрача таго, у справу могуць ісці валокны рознай даўжыні і нават самыя кароткія, выкарыстанне якіх у ткацтве вельмі цяжкае.

Дзе ўжо выкарыстоўваюцца нятканыя матэрыялы?

Перш за ўсё ў тэхніцы. Напрыклад, без фільтраў наша прамысловасць не магла б пражыць і гадзіны. Спыніліся б трактары, машыны, самалёты, станкі. Баваўняныя фільтры далёка не беззаганныя. Фільтры ж, зробленыя з нятканых матэрыялаў, лепш ачышчаюць рэчывы.

Аднак ужыванне новых матэрыялаў значна шырэй. Яны дзяшавыя і моцныя, значыць, іх можна выкарыстоўваць як дэкаратыўныя тканіны для абіўкі мэблі, упрыгожання вітрын, у якасці асновы для нейлонавага футра, матэрыялу для вафельных і махровых ручнікоў, спецвопраткі, абутку.

Пойдуць яны і на жаночыя сукенкі і касцюмы. Першая партыя вязальна-прашыўных матэрыялаў паступіла ўжо на швейныя фабрыкі для вырабу дзіцячага адзення.

Ці можна гаварыць аб поўнай замене тканін новымі матэрыяламі?

Не, навошта ж замяняць тканіны цалкам? Нам патрэбны і шэрсць і шоўк, сінтэтыка і футра, лён і бавоўна. Пакідаць без работы ткацкія станкі было б проста неразумна...

НОВЫЯ ТАВАРЫ

Цяжка паверыць, што на сонцы можна загарэць, не здымаючы верхняга адзення. Але аказваецца, можна! Для гэтага вам трэба будзе пашыць сабе сукенку з ацэтатнага шоўку — вельмі прыгожай, зусім непразрыстай з матавым бляскам тканіны. Яна зусім не камечыцца, не збягаецца пры мыцці і поўнасьцю прапускае ультрафіялетавыя праменні.

А якая гаспадыня не марыць пра абрус, які б не баяўся плямаў? І тут хімія прыходзіць на дапамогу нашым жанчынам. Хутка ў продажы з'явіцца такія абрусы. Гэта звычайныя баваўняныя абрусы, толькі пакрытыя крэмнійарганічнай плёнкай. Іх не трэба будзе ні мыць, ні кіпяціць. Вы, напрыклад, разлілі за сталом гарачую тлустую капусту або яшчэ горш — вішнёвую наліўку. Не бяды — пратрыце ваш абрус вільготным шматком, і ён як новы. Крэмнійарганічная плёнка не прапускае вадкасць і вытрымлівае высокую тэмпературу.

Ёсць і іншага роду плёнка. Яны лёгка раствараюцца ў вадзе. На такіх плёнках машынай вышываюць найтанчэйшыя карункі, а потым апускаюць іх у вадку. Плёнка раствараецца, застаюцца толькі карункі. І здаецца, што зроблены яны з павуцінны. На самай жа справе такія карункі ў шмат разоў мацнейшыя за зробленыя з баваўняных нітак.

Праўда ж — амаль цуд? І абавязаны мы яму нашым добрым чараўнікам — вучоным-хімікам.

(На матэрыялах друку).

НАША ГОСЦЯ КОВІЕТА tygodnik i ZYSCIE

польскі ліпень

Фота Марына Гольцмана.

Варшава ў ліпені заўсёды дзі-восная: густая і яшчэ свежая зеляніна ўпрыгожвае яе паркі і скверы. Вуліцы ззяюць на сонцы белізной новых дамоў, барвамі кветак і жаночых сукняў. А ў алеях вечарамі цудоўна пахнуць кветкі ліп.

22 ліпеня штогод Варшава прыбіраецца ў сцягі. Трапеча на ветры чырвонае і белае...

У гэтым годзе свята Адраджэння Польшчы будзе адзначацца ў Варшаве, як і па ўсёй краіне, яшчэ больш урачыста, чым звычайна, — сёлета спаўняецца 20-я гадавіна вызвалення Польшчы з гітлераўскай няволі і ўзяцця ўлады ў краіне ў рукі працоўных. 20 год таму назад польскі народ распачаў працу над адбудовай і перабудовай краю, працу, вынікі якой падагульняюцца сёння з гонарам і пачуццём выкананага абавязку.

20 год — гэта многа ці мала? Мала — казалі б людзі мінулага стагоддзя. Многа — гаворым мы сёння, мераючы час па тых зменах, якія адбыліся ва ўсіх галінах жыцця народа. Калі ўспамінаем наша жыццё ў першыя гады пасля вайны і акупацыі, якая ператварыла краіну ў руіны, калі параўноўваем з тым, што ёсць сёння, — здаецца, пражылі некалькі гістарычных эпох.

А ўсё ж гэта сапраўды было параўнаўча нядаўна.

Дзеці ўсюды ёсць дзеці...

Ззяючая сёння белізной і яркімі колерамі Варшава была чорным акіянам руін. На выпаленых мурах побач з надпісамі, пакінутымі тут савецкімі салдатамі — «мин нет», — віселі шматкі паперы, прыклееныя людзьмі, якія некалі жылі ў тых неіснуючых ужо дамах і цяпер шукалі сваіх блізкіх.

Ляжалі ў руінах і іншыя гарады і вёскі, тырчалі камяны спаленых хат.

Гарады, якія акупанты хацелі сцерці з твару зямлі, існуюць сёння зноў, яны сталі прыгажэйшымі, чым былі. Выраслі новыя — Новая Гута, Новыя Тыхі.

Людзі, якіх вайна пазбавіла сям'і, даху над галавой, асудзіла на галечу і блуканні, знайшлі ў

будаўніцтве новага жыцця месца ў грамадстве, працу і дом. Адбудоўваючы сваю краіну, адбудаваў і ўласнае жыццё.

Моцны кантакт свайго ўласнага лёсу з лёсам краіны адчулі перш за ўсё польскія жанчыны. У стварэнне Народнай Польшчы ўнеслі яны немалы ўклад, а змены, якія адбыліся ў краіне, зрабілі значны ўплыў і на іх жыццё.

Сапраўдная рэвалюцыя адбылася галоўным чынам у эканамічным становішчы жанчыны. Даволі сказаць, што ў сённяшняй індустрыяльнай Польшчы лічба жанчын, якія працуюць не ў сельскай гаспадарцы, — звыш 2,5 мільёна — ужо амаль роўна лічбе ўсіх мужчын і жанчын, што былі заняты не

ў сельскай гаспадарцы ў 1938 годзе. У некаторых галінах вытворчасці колькасць жанчын вельмі значная: напрыклад, на 100 работнікаў аховы здароўя — 76. Жанчыны складаюць 63 прац. работнікаў народнай асветы, навукі і культуры, 59 прац. — гандлю, 42 прац. — адміністрацыі і права. Шмат жанчын занята сёння на кіруючай рабоце ў сельскай гаспадарцы.

Грамадская дзейнасць жанчын і іх праца на вытворчасці пакінулі свой адбітак у кожнай галіне жыцця краіны. Польская навука ганарыцца працамі жанчын-вучоных: узнагародамі Міністра Вышэйшай школы ў гэтым годзе была адзначана група жанчын. Не могуць абысціся сёння без жанчын фабрыкі, на якіх яны працуюць не толькі работніцамі, але і тэхнікамі і інжынерамі. Варта тут успомніць, што з 1946 па 1963 год 12 900 жанчын атрымалі дыплом інжынера (не лічачы завочнага навучання).

Было б аднак няправільна абмежавацца лічбамі і на іх скончыць нашу размову. Ёсць у грамадскім жыцці такія вартасці, якіх лічбамі выказаць немагчыма, а абмінуць нельга, гаворачы аб тым, чаго дасягнулі жанчыны за 20 год у Народнай Польшчы. Гэта — усведамленне жанчынамі ролі, якую яны адыгрываюць у грамадскім і гаспадарчым жыцці; гэта іх пачуццё адказнасці за лёс не толькі самых блізкіх людзей, але за лёс усёй краіны. Разумеючы, што існуе непарыўная сувязь паміж дабрабытам аднаго чалавека і дабрабытам грамадства, паміж актыўнасцю адзінкі і развіццём краіны, польскія жанчыны працуюць самаахвотна для агульнага і ўласнага дабрабыту.

— Пасябравалі?—гэта можна стрэць у Варшаўскім парку.

Польскія жанчыны пачынаюць разумець, што многае будзе залежаць у будучым ад таго, як яны сёння выхоўваюць сваіх дзяцей, як падрыхтуюць іх да жыцця ў сацыялістычным грамадстве. Удзел у грамадскай і вытворчай працы маці, іх сённяшнія інтарэсы, якія выходзяць далёка за межы хатняга побыту, за сцены ўласнага дому, дазволілі ім убачыць у больш шырокай перспектыве справу выхавання ўласнага дзіцяці. І гэта таксама адна з велізарных вартасцей, якія прынесла наша 20-годдзе.

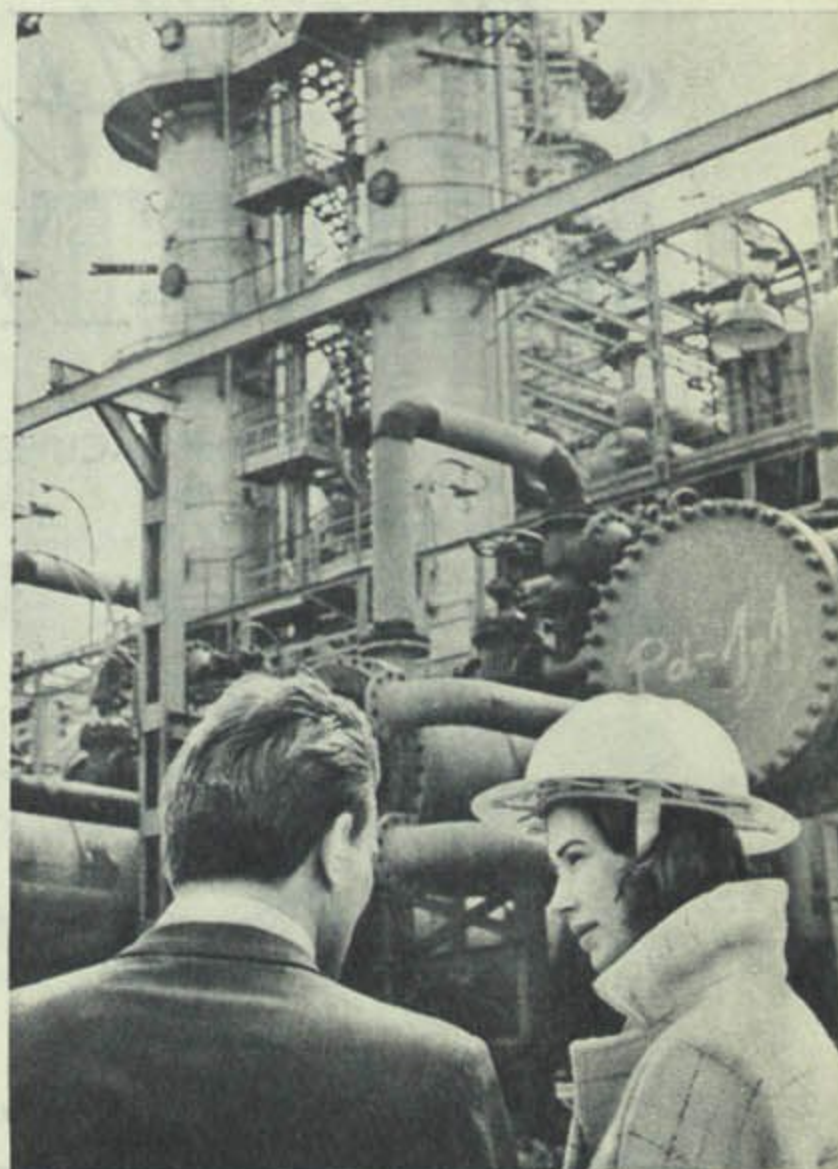
Праблемы выхавання дзяцей і моладзі — гэта прадмет вялікіх клопатаў партыі і грамадскіх арганізацый Польшчы. У ходзе дыскусіі, якая папярэднічала IV з'езду Польскай аб'яднанай рабочай партыі, гэтым праблемам было прысвечана шмат увагі. Факт, што народнай гаспадарцы, якая ўсё больш развіваецца, будуць патрэбны людзі высокакваліфікаваных вытворчых прафесій, з высокай агульнай культурай, накладвае сёння і на школу і на сям'ю вялікія і нялёгкія абавязкі па выхаванню маладога пакалення. Можна спадзявацца, што жанчыны-маці пры дапамозе народнай дзяржавы, абпіраючыся на здабыткі дваццацігоддзя, выканаюць іх.

* * *

Сярод натоўпу, які выйдзе на ззяючыя белізной новых дамоў варшаўскія вуліцы, спаткаеце прыгожа апранутых, эlegantных жанчын. Знойдзеце сярод іх інжынераў, урачоў, работніц, архітэктараў, служачых і жанчын, якія не працуюць на вытворчасці; спаткаеце тых, хто ўспамінае сёння свае перажыванні перад вайной і ў часы вайны, і тых, для каго тыя часы ўжо толькі гісторыя. Аднак усіх іх — людзей працы — яднае адно: жаданне пабудаваць новае жыццё, захаваць і ўмацаваць мір для ўласных дзяцей, для ўсіх дзяцей на свеце.

Феліцыя СТРУМІНСКА,
рэдактар часопіса «Кобета і жыццё»

Пераклад з польскай мовы
Т. БУШКО.

У Плоцку (Польшча) будуюцца петрахімічны камбінат...

Звярніце ўвагу на прыгожую пару — гэта славутая польская мазурна...

«Я ўнук капітана»

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

УДЫ, загарэлы, у стракатай цюбецейцы і кароткіх штоніках Лёнька важна крочыць па набярэжнай. З аднаго боку ён трымаецца за бабуліну руку—бабуля маленькая, круглая, у саляным капелюшы. З другога боку выступае Лёнькаў дзед. Высокі, сухі, у франтавай чорнай форме марскога афіцэра з корцікам на баку, з залатым якарам на белай фуражцы, з трыма буйнымі зоркамі на пагонах. Капітан першага рангу... Можна лопнуць ад зайздрасці!

А Лёнька нават не азіраецца на наш цеплаход, на нашу палубу, на нас з Алікам...

— Ну што,—кажу я Аліку,—бачыў, які Лёнькаў дзед? А ты не верыў.

— Падумаеш, мой тата...

Я ведаю, што скажа далей Алік. Ён абавязкова пачне хваліцца, што яго тата капітан цеплахода. І што ён, Алік, са сваім татам можа сто разоў хадзіў (Алік не памыліцца: ён не скажа, як недасведчаны ў марской справе чалавек, «плаваў», ці яшчэ горш—«ездзіў»... Алік скажа «хадзіў»...), хадзіў і па Волзе з усімі яе цяперашнімі морамі і па Волга-Данскому каналу і заходзіў мо ў сто гарадоў...

— Тата—гэта не дзіва. А вось дзед!

— Падумаеш!—не хоча адразу здавацца Алік.

— Тата—што. А вось дзед, ды яшчэ такі, як у Лёні—вось гэта марак! Вось гэта капітан!

Апошняе я кажу наўздагад, бо зусім не ўпэўнена, ці вадзіў Лёнькаў дзед у плаванне караблі, як водзіць іх Алікаў тата. І ўсё роўна кажу так...

Аліку гэта не падабаецца, і ён наровіць як мага хутчэй адвязацца ад мяне.

— Падумаеш!—зняважліва кідае ён зноў, мільгаючы над трапам тугімі лытачкамі. Дасягнуўшы верхняй палубы, ён не звешваецца, як звычайна, уніз круглай стрыжанай галавой, не махае рукой на развітанне, не запрашае ў госці.

Усё зразумела: пакрыўдзіўся.

Ах, Алік, Алік...

Ах, Лёня, Лёня...

І мне раптам робіцца лёгка і весела на сэрцы. Як добра, што ў Лёні ёсць такі дзед!

* *

Паказаліся яны на палубе ўжо недзе пад Углічам, калі ўсе пасажыры выйшлі падзвіцца на званіцу, што высілася над хвалямі Калязінскага вадасховішча. Не так даўно яшчэ званіца гэта ўзвышалася на плошчы горада Калязіна, а зараз яна служыць маяком для капітанаў.

Першым вынырнуў аднекуль круглагаловы, ружовашчокі здаравяка Алік. Адно задавальненне было назіраць за яго цікавым кірпатым носам.

— Ты—чый?

— Я сын капітана!—з годнасцю адказаў ён.

— Ну-у!...

А за Алікам неўзабаве вышмыгнуў і худы, цыбаты Лёня. Ён не адыходзіў ад маці—як дзяўчынка, невысокай, тоненькай жанчыны з цяжкім вузлом смяляных валасоў. Спачатку яны доўга стаялі на носе цеплахода, захінаючыся ад тугага стрэчнага ветру матчыным плашчом. А потым перайшлі на карму, падняліся на верхнюю палубу. Па выразу іх твараў відаць было, што ў падарожжах яны навічкі, што і сам цеплаход для іх—навіна.

Назаўтра прайшоў дождж, і палуба зрабілася слізкая, як каток. Хлапчукі гэта ўраз ацанілі і ўжо ўдвух «каталіся на каньках»...

Алік і сапраўды быў сынам капітана нашага цеплахода і капітаншы, маладой распаўнелай жанчыны, якая рэдка калі паказвалася са сваёй капітанскай каюты.

А Лёня... Знаёмыя запэўнілі дома яго маці, што можна будзе «ўціснуць» хлопча на цеплаход. І яна адважылася, узяла сына з сабой, хоць у пудёўцы чорным па беламу было напісана: «Дзецям да шаснаццаці год падарожжа на цеплаходзе не дазваляецца»... І нацяпелася, вядома, гора. Пры пасадцы ёй прапанавалі або пакінуць сына, калі ёсць сваякі ці знаёмыя ў Маскве, або самой адвезці яго самалётам дадому і потым даганяць цеплаход... Ні тое, ні другое зрабіць яна не магла. І яна ўмаліла капітана дазволіць ёй узяць сына з сабой, паабяцаўшы, што тут жа адправіць тэлеграму і здасць яго сваім бацькам у Саратаве. На тым і парашылі.

Хлапчукі неўзабаве пасябравалі і былі неразлучныя. Як капітанскі сын, Алік адчуваўся на прывілеяваным

становішчы. Яго лічылі на цеплаходзе, і асабліва сярод каманды, сваім чалавекам, і таму ён вадзіў Лёню—на вічка ў падарожных справах—па ўсіх закахулах цеплахода. Спускаўся з ім у трум і з дазволу старшага механіка спускаўся нават у машыннае аддзяленне. Аднак там, у машынным, ад гому і грукату дзівосных машын, якія рухаліся і рабілі нешта ўсе адразу, Лёня толькі глух і нічога не мог ні зразумець, ні адрозніць. Хлапчукі не раз заглядалі і ў капітанскую рубку. І там, як і яго бацька капітан, як і старпом, Алік камандаваў сам сабою: «Права руля!», «Лева руля!», «Поўны ўперад!»

— Вось што, браце,—звычайна казаў Алікаў бацька—высокі светлы мужчына ў сінняй форме капітана-рачніка,—давай ты лепей поўны назад...

Лёня спачатку пабойваўся капітана і ўсёй каманды цеплахода, аднак хутка асвойтаўся і, адчуўшы, што капітан чалавек нязлосны, таксама наравіў кожны раз патрымацца за штурвал.

— Чаму гэта ўсюды стрэлкі і стрэлкі?—пытаўся ён.

— А гэта, брат, усё разумныя прыборы. Яны паказваюць, які трымаем курс, з якой скорасцю ідзем. Паказваюць, як машыннае аддзяленне працуе... Ты не быў у машынным?

— Быў...

— Ну і як?

— Там вельмі горача.

— Гм... Заўважыў ты, брат, правільна. Што горача то горача... Ну, а як наконт машын—разабраўся?

— Усе яны вельмі грукаюць...

— І гэта, браце, праўда. Грукаюць... Ну, добра, як здам вахту—пойдзем разам паглядзім, што да чаго...

І капітан выконваў сваё абяцанне: сам вадзіў хлопца ў машыннае і тлумачыў ім «што да чаго».

Неяк у час адной такой сур'ёзнай мужынскай гутаркі капітан спытаў у Лёнькі:

— Ну як, дадому, да бацькі, вернешся ўжо мараком?

Лёнька пачырванеў, неяк у момант сціснуўся і нічога не адказаў адразу.

— Бацька, кажу, здзівіцца? Кім ён працуе твой бацька?

— А ў мяне няма...

— Ну-у...—адразу асекся і неяк няпэўна працягнуў капітан.—Даруй, брат...

— А што твой бацька пакінуў цябе?—тут жа рашыў высветліць пытанне Алік.

— Не...—панурыўся Лёнька.

— Ну, гэта не твая справа,—паспяшыў перамяніць курс гутаркі капітан, аднак Алік не зразумеў бацьку.

— Дык чаму ж яго няма ў цябе? Памёр?

— Алік!—прыкрыкнуў на сына капітан.

— Не памёр...—і, не сказаўшы больш ні слова, Лёнька бягом кінуўся ў сваю каюту да маці.

— Ну, і лапух ты, браце... Нічога ў цябе няма вось тут—у машынным аддзяленні...—зняважліва пастукаў сына па лбу капітан і, не сказаўшы больш ні слова, незадаволены падаўся да сябе на мосцік.

...Ніхто не ведае, пра што была гутарка ў Лёнькі з маці, толькі пасля вячэры—звычайна ў гэты час гулялі яны ўдваіх на верхняй палубе—не паказаліся з каюты. Не відно было іх і назаўтра.

Падвечар страўся мне пануры Алік.

— Дзе ж твой прыцель?

— Сам не ведаю.

— Як гэта?

— Не ведаю... Я сказаў... А ён пабег...

— Ну, калі сказаў нядобра, дык папрасі прабачэння, і ўсё тут будзе.

— Я не хацеў нядобра...

— Здараецца і так, што не хацеў.

— Я пайду?!—адразу неяк павесялеўшы, не то запытаўся не то параўся са мною Алік.

— Ну, вядома!

І праз паўгадзіны ў іх ужо быў ранейшы мір і згода. Яны ўжо сядзелі ў капітанскай каюце—галава ў галаву—каля расчыненага акна і горача нешта абмяркоўвалі. Я таксама сядзела на палубе, непадалёку ад капітанскай каюты.

— А мой дзядуля капітан!.. Я ўнук капітана...—данёся да мяне ўсхваляваны голас Лёнькі.

Алік адказаў тонам чалавека, якому вядома ўсё на свеце:

— Дзядулі не бываюць капітанамі.

У ЦІХАЙ ЗАВАДЗІ

(Байка)

Бабёр прабіўся ў чыны,
Асобай стаў вялікай:
Даверылі прастор рачны
З адказнасцю і ўлікам.
Ну што ж!..
Бабёр падумаў так:
«Мянтуз—стары лайдак,
Не будзе скардзіцца і Рак,

Бо ён жа—мой сваяк».
І з першых дзён работы
Пачаў Бабёр з ахвотай
Са Шчукаю-махляркай
Знішчаць рачную гаспадарку.
А Сом-інспектар піша акты,
Збірае ў апраўданне факты:
Сваімі бачыў ён вачамі,
Што акуні падохлі самі,
А плоткі злоўлены катом
У час прагулкі пад мастом.
Бабёр пячаткай падмацуе
І так у завадзі працуе.

Пара Баброў такіх за вушы
Цягнуць к адказнасці на сушу.
Сяргей ХРАМЯНКОЎ

— А вось і бываюць!.. Мой дзядуля... Чэснае акцыя-рацкае!

Алік быў непакісны:

— Спытай у майго таты.

— А можа твой тата і не ведае...

Чалавек па натуры мяккі і тактоўны, Лёнька не мог заявіць вось гэтак жа, безапеляцыйна, як Алік, што ў такім выпадку тата яго нічога не разумее...

— Не ведае!.. Мой тата ўсё ведае! Думаеш, як у цябе няма таты...

Падслухоўваў чужую гутарку брыдка, нядобра, несумленна. Я гэта ведала. І ўсё ж не вытрымала:

— Лёня! Ідзі сюды!

Ён не пабег, як учора. Ён толькі плячук прыўзняў, намерваючыся далей бараніцца гэтым плечуком. Хавацца і прыкідвацца, што я нічога не чула, я не магла.

— Дзядулі могуць... Дзядулі бываюць капітанамі! Я ведаю!

Лёнька прыпыніў крок і пазіраў на мяне з недавер'ем.

— А капітаны, якія ў вайну тапілі фашысцкія караблі... А капітаны далёкага плавання!.. Яны плавалі і сто і дзвесце гадоў назад... Дык чаму дзядулі не могуць быць капітанамі? Могуць дзядулі быць капітанамі!

Гэта была цэлая прамова. Без сувязі, без канкрэтных імён і гістарычных прыкладаў... І ўсё роўна гэта была прамова ў абарону дзядуль-капітанаў.

І Лёнька расцвіў! Лёнька паверыў мне.

— Ага!—з выглядам пераможцы паглядзеў ён на Аліка.

— Падумаеш!..—Алік быў пераможаны.

...І вось мы прыйшлі ў Саратаў. Цяпер, прыжыўшыся і стаўшы на нашым цеплаходзе сваім чалавекам, Лёнька напэўна мог бы плысці і да самай Астрахані. Але справа была зроблена, тэлеграма ў Саратаў была адпраўлена яшчэ з Масквы, і бабуля з дзядулем чакалі Лёньку на прыстані.

Худы і загарэлы, у стракатай цюбеццы і кароткіх штоніках, не азіраючыся, Лёнька важна крочыць па Саратаўскай набярэжнай. З аднаго боку ён трымаецца за бабуліну руку. З другога—за дзядулеву.

У дзядулі чорная форма марскога афіцэра. На баку ў дзядулі корцік. На фуражцы—залаты якар. А на залатых пагонах тры вялікія залатыя зорачкі.

А Лёнька нават не азірнецца на наш цеплаход, на нашу палубу, на нас з Алікам...

І мне чамусьці адначасова робіцца і сумна і радасна. Як усё ж добра, што ў Лёнькі ёсць такі дзед!..

Мама, пачытай!

Аляксей ПЯТРУХНА

Радасць

Пасля дожджыка
На павуцінку
Скацілася з лісціка
Кропля-дажджынка.
Вочкам-іскрынкай
Глядзіць на мяне,
І ўсміхаецца
Сонечным зайчыкам
Маме і мне.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Журавы

Як пачулі журавы
Шум асенні баравы,
Паляцелі на імшары,
Пазбіраліся па пары,
Сталі плаўна ў карагод,
Дзівяць танцамі народ.
— Гэй, цыбатыя танцоры,
Вам ляцець у вырай скоры.
Не таміце лёгкіх ног,
Не тапчыце мох, былнёг.
Не тапчыце, журавы,
На балоце журавін.

Ходзіць коцік па страсе

Ходзіць коцік па страсе,
Мокрай лапкаю трасе.
І злуецца варкатун
На свой лёс, на макрату.
Дайце коціку спакой.
Быў ён сёння над ракой,
Усю ноч сядзеў дарма,
Над вадою задрамаў.
Пэўна сніў карасёў.
Сон варкоціка падвёў,
Паляцеў ён патырча
З аб'імшэлага карча.
Гляньце, лапкаю трасе
Шэры коцік на страсе.

Іван МУРАВЕЙКА

Дзень і ноч

Я летні дзень намалёвала,
Я фарбаў не пашкадавала:
Зялёны лес ля сіняй рэчкі,
А вунь чырвоныя парэчкі...

А на гары бялее дом,
Дах адлівае серабром...
А за гарой жаўцее жыта,
Зямля ўся сонейкам заліта...
Я стала думаць, разважаць,
Як ночку мне намалёваць.
Ёсць фарба чорная ў мяне.
Яна паможа мне
Ці не!
І вось на сонечны дзянёк
Кладзецца чорны,
Чорны змрок.
І зніклі ў цемры лес і рэчка,
І дом, і жыта, і парэчкі...
І толькі вокны ў доме ззяюць.
Яны, як вочы, пазіраюць.

Мал. А. Волкава.

Ах, якая асалода! Навагрудскія турысты захапляюцца возерам
Свіцязь.

Бабруйчане «захапілі» бераг Бярэзіны...

ЦУДОЎНЫ АДПАЧЫНАК

У маляўнічых мясцінах Беларусі, на берагах прыгожых рэк і азёр, у сасновых барах, бярозавых гаях выраслі карпусы новых здраўніц — санаторыяў, дамоў адпачынку, турысцкіх баз. У іх сёлета адпачнуць і падлечацца больш 70 тысяч працоўных.

* * *

З кожным годам павялічваецца колькасць здраўніц. Нядаўна пабудаваны новы дом адпачынку на возеры Нарач, расшыраны ў Ждановічах. У доме адпачынку «Беларусь» наладжан адпачынак бацькоў разам з дзецьмі.

* * *

Дзесяткі тысяч рабочых і служачых рэспублікі паедуць у санаторыі Крыма, каўказскіх Мінеральных Вод, на Чарнаморскае ўзбярэжжа Каўказа, Грузіі, Прыбалтыкі па льготных і бясплатных пуджэўках. У гэтым годзе будзе выдаткавана на адпачынак і лячэнне працоўных са сродкаў сацыяльнага страхавання 7 мільёнаў 236 тысяч рублёў.

* * *

Каля сямі тысяч чалавек цудоўна правядуць свой адпачынак у турысцкіх паходах. У нашай рэспубліцы створаны турысцкія базы «Нарач», «Беларусь», «Браслаўскія азёры».

* * *

Больш чатырох тысяч працаўнікоў Беларусі зробіць падарожжа па ўсесаюзных турысцкіх маршрутах.

У гэтым годзе з Мінска адправяцца два турысцкія паязды, 800 чалавек пабываюць у гарадах Украіны, Малдавіі, Закаўказзя і на Чарнаморскім узбярэжжы. Новы ўсесаюзны турысцкі маршрут пачнецца ў Брэсце і закончыцца ў Вільнюсе.

* * *

Выключнай цеплынёй і клопатамі акружаны ў нас дзеці. Для іх Радзіма аддае ўсё самае лепшае. Каля 120 тысяч дзяцей Беларусі адпачнуць сёлета ў піянерскіх лагерах, на абслугоўванне якіх будзе выдаткавана 3 мільёны 140 тысяч рублёў са сродкаў сацыяльнага страхавання.

Фота Ф. Чаховіча і П. Нікіціна.

Рэчыцкія піянеры разбілі свае палаткі на беразе Дняпра. У турыстаў як у турыстаў — без «хуткай дапамогі» не абыдзецца.

Агульны выгляд санаторыя «Нарач».

Турбаза на возеры Нарач.

Сталовая дома адпачынку «Нарач».

Кадр з фільма «Зачараваная Дзясна».

Раманы Міхаіла Шолахава і яго маленькія, усяго ў некалькі старонак апавяданні—усё гэта яркія, хвалюючыя палотны вялікага мастака. Яны прыцягваюць і яшчэ доўга будуць прыцягваць да сябе ўвагу кінемаграфістаў.

Зараз на кінастудыі «Лен-

фільм» рэжысёрам Уладзімірам Феціным створана новая мастацкая кінакарціна «Данская апавесць». У аснову яе сцэнарыя, напісанага Арнольдам Вітолем, пакладзены два раннія шолахаўскія апавяданні «Шыбалкава сям'я» і «Радзімка».

Адно з галоўных ролей у кінакарціне выконвае артыст Маскоўскага драматычнага тэатра імя Станіслаўскага Яўгеній Ляонаў.

Апрача Я. Ляонава, у фільме здымаліся таксама артысты Аляксандр Бліноў (Міколка), Людміла Чурсіна (Дар'я), Барыс Новікаў (Чубукоў) і іншыя.

Мінула ўжо больш сямі год з дня смерці Аляксандра Даўжэнкі—аднаго з выдатных дзячоў сусветнага кіно. Ён пакінуў

вялікую літаратурную спадчыну: сцэнарыі, замыслы фільмаў, дзённікі.

Зараз яго жонка і паплечнік рэжысёр Юлія Сонцава закончыла на кінастудыі «Масфільм» работу над трэцяй карцінай па

Кадр з фільма «Данская апавесць».

СКАМЕЧАНАЯ ДЗЕСЯТКА

(3 запісак юрыста)

Кіра сядзела ў канцы доўгага калідора і машынальна перачытвала пошту. Сёння будзе слухацца справа аб разводзе... І яе ў той позве называюць «ісціцай». Якія казённые словы! Але гэта — пра яе. Гэта яна разводзіцца з мужам, з Віктарам. З былым мужам. Адчуванне горычы абвастралася таму, што пра яго яна ўжо думала ў мінулым часе: ён быў яе мужам. Нядаўна. А вось з сённяшняга дня...

Кіра прыйшла рана. Ёй хацелася, каб усё гэта як мага хутчэй скончылася. У калідоры амаль нікога не было. ...Чамусьці ўспомнілася ударлявая жанчына-паштальён, якая прынесла ёй тое пісьмо. На канверце кінута ў вочы чорны штэмпель на марцы: «Барысаў». Не разумеючы, чаму і ад каго прыйшоў гэты канверт з Барысава, яна распахнула. Прачытала першыя радкі і адчула, як у яе задрыжалі пальцы. У пакоі раптам зрабілася цёмна, як уначы. Акуратным, як у школьніц, почыркам было выведзена тое, што Кіра адразу запамніла слова ў слова на ўсё жыццё: «Незнаёмая мне Кіра! Думаю, што Вам трэба ведаць праўду пра Вашага мужа...» Да гэтай раніцы яна была ўпэўнена, што ведае пра свайго мужа ўсё. «...Больш года мы хакаем адзін аднаго. Часта сустракаемся. Відавочна, Віця сам не адважваецца сказаць Вам пра гэта, баючыся скандалу. Я лічу, будзе больш сумленна, калі Вы будзеце ведаць праўду...»

Нібы паверыўшы таму пісьму і пазбягаючы скандалу, Кіра не папракала і не лаяла Віктара, калі ён прыйшоў позна ўвечары пад чаркай, як гэта здаралася ўсё часцей і часцей.

Кіра пачакала, пакуль ён памыецца. Калі ён вярнуўся ў пакой, працягнула яму пісьмо і нечакана для сябе нейкім чужым, звонкім голасам выкрыкнула:

— Пісьмо з Барысава!..

Было сорамна за яго, калі ён крычаў, груба зневажаючы Кіру. Яна не магла зразумець, што больш за ўсё злавала Віктара, — ці раптоўнае выкрыццё, ці няўменне растлумачыць, чым жа было выклікана гэтае пісьмо з Барысава. Віктар схпіў кепку, надзеў куртку і ціха, не стукнуўшы дзвярыма, выйшаў з дому.

Тыдзень яго не было ў Мінску.

...Кіра ўзняла галаву і ўбачыла, як у калідор увайшоў Віктар з двума прыцелямі. Гладка выгалены, у незнаёмым ёй новым святары з белай палоскай на шыі. Ён выглядаў нават вясёлым. Штосьці гаварыў таварышу, ляпаючы таго па плячы і гучна смеючыся. Трымаўся так, быццам яе, Кіры, тут не было. Яны закуралі. Гучна ляснуўшы запальнічкай, Віктар сунуў яе ў кішэню і дастаў адтуль скамечаныя грошы. Адлічыў і аддаў мужчыну з насмешлівым круглым тварам. «На гарэлку!» — адразу здагадалася яна.

«А магчыма, усё і пачалося з той скамечанай дзесяткі?» — убачыўшы грошы ў яго ў руках, міжволі падумала яна. Чамусьці Кіры здалася, што гэта была тая ж самая, якую ён сунуў зараз свайму сябру. Кіра ўспомніла, як аднойчы ў першы год замужжа, вярнуўшыся з паездкі ў Слонім, Віктар шпурнуў на стол дзесяцірублёвую паперку і сказаў:

— Вазьмі. Гэта — «калым».

Кіра не разумеючы паглядзела: што за «калым»?..

— Жонка шафёра павінна разумець. З такіх рэйсаў з пустымі рукамі толькі дурні вяртаюцца.

Прыблізна праз тыдзень зноў увечары з'явіліся дзве скамечаныя паперкі. «Не, не, — нібы ў сполаху вымавіла Кіра, — такія грошы, калі ласка, не насі ў дом. Не патрэбны яны нам, не патрэбны!» Віктар уставіўся на яе, нібы ўбачыў упершыню.

— Ты што — вучыць мяне ўздумала?! Без «такіх» захацелася жыць! Добра. Паглядзім, — з нейкай пагрозай гаварыў ён, а потым згроб грошы. — Нічога, сама яшчэ «такіх» папросіш.

Больш Віктар не аддаваў Кіры «тых» грошай. Ды і ў дні зарплат, прыходзячы дадому п'яным, тыцкаў ёй рэшткі атрыманага і гаварыў: «Ну, хопіць?»

Калі ён ад'язджаў у далёкія рэйсы і яна тыднямі чакала яго, Віктар здаваўся ёй бліжэй і радней за таго, які ўвальваўся ў дом з сябрамі. Часцей за ўсё гэта здаралася, калі яны вазілі дахавае жалеза і шыфер. Яе здзіўляла, што яны спяшаліся напіцца і бясконца дымілі «Беламорам». З іх адрывістых размоў Кіра разумела, што збіраліся яны, каб замачыць якую-небудзь «удалую» паездку.

Удваіх яны цяпер амаль не заставаліся. Як толькі сябры Віктара адыходзілі, няскладна падзякаваўшы гаспадыні, ён клаўся спаць. Яна ўжо не памятала, калі ў апошні раз муж распытваў

сцэнарыю А. Даўжэнкі — «Зачараваная Дзясна». Першыя дзве — «Пазэма аб моры» і «Аповесць палымных гадоў» — з поспехам прайшлі на экраны нашай краіны і за рубяжом. «Зачараваная Дзясна» завяршае стварэнне велічнага помніка натхнёнаму савецкаму мастаку. У галоўных ролях заняты З. Кірыенка (маці), Е. Бандарэнка (бацька) і васьмігадовы школьнік Валодзя Ганчароў.

...Працуе ў калгасе малады аграном Максім, непрымірымы да фальшу і несправядлівасці, чулы да ўсяго новага і добрага. А вось старшыня калгаса — самадур, гэтакі маленькі «культык». Калісьці ён нямаў зрабіў для арцелі, а потым забыў пра людзей, якія даверылі яму такую пасаду. Усё ў яго пачынаецца з «я»: «я хачу», «я скажу», «я вас правучу»... Барацьба паміж ім і Максімам жорсткая. І Максім вырашае... Што вырашыў Максім і як склаўся яго далейшы лёс, глядзіце і даведаюцца, прагледзеўшы новую мастацкую кінааповесць «Навелы чырвонага дома», створаную рэжысёрамі І. Вятровым і Н. Машчэнка на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі па сцэнарыю В. Земляка. У ролі Максіма здымаўся акцёр Ю. Паніч.

Жывую цікавасць выкліча ў глядачоў новая каляровая кінакарціна «Спячая прыгажуня» вытворчасці кінастудыі «Ленфільм», у аснову якой пакладзены цудоўны балет Пятра Ільіча Чайкоўскага. Асноўныя партыі ў фільме танцуюць Наталля Дудзінская, Ала Сізова і Юрый Салаўёў.

Р. КАПЛЯ.

Кадр з фільма «Спячая прыгажуня».

ЭКРАН

Кадр з фільма «Навелы чырвонага дома».

яе, як тут без яго цэлы тыдзень жылі жонка і дачка, што іх радавала і што засмучала... Адзінае, у чым яшчэ можна было ўлавіць клопаты Віктара пра дом, былі пытанні, на якія ён сам сабе і адказваў: «Бульбы на зіму хопіць? Хопіць. Добра!.. Дроў на дзве зімы ў нас нарыхтавана. Добра!..»

Аднойчы Кіра, рыхтуючы закуску для Віктаравых сяброў, пачула сваё імя і прыслухалася.

— Мая Кіра? Я не дазволю! Гэта твая прывыкла па парткомах ды мясцкомах хадзіць — скардзіцца... Падумаеш, выпілі! За свае... «Выхавацелі» знайшліся! Жонка павінна ведаць сваё месца, а не падабаецца, ідзі прэч. Куды яны без нас? Далёка не паедзеш...

У Кіры ўзнікла раптоўнае рашэнне: пайсці на работу. Не пайсці, а вярнуцца — туды, да сваіх, на швейную фабрыку. І яна ў той жа вечар загаварыла пра гэта з Віктарам.

— А на каго Наташку пакінеш? Думаеш, тваіх грошай на хатнюю работніцу хопіць?

Калі яна сказала пра дзіцячы сад, спаслалася на прыклад суседкі, Віктар іранічна хмыкнуў і замаўчаў, нібы яго гэта больш не датычыла. Кіра з трывогай і надзеяй глядзела ў яго абветраны твар, на якім ужо заляглі глыбокія маршчыны. Яна не пазнавала таго вясёлага і шумнага Віктара, якога пакахала калісьці адразу, з першага позірку. Магчыма, ён быў бы ранейшым, калі б яна мірылася з «левымі» грашыма, з выпіўкамі, з яго пагардлівымі адносінамі да яе. Кожную спробу пагаварыць з ім адкрыта Віктар сустракаў грубымі насмешкамі і, спасылаючыся на заўтрашні далёкі рэйс, клаўся спаць. А навошта яны яму, гэтыя паездкі ў выхадныя і святачныя дні? Пашка ж гаварыў, што яго не прымушаюць, а ён сам напрошваецца і ўсё гоніць і гоніць кіламетры. Даўно не былі яны разам ні ў кіно, ні ў тэатры. Усё жыццё Кірына звязалася да хатніх клопатаў і турбот і трывожнага чакання — калі і ў якім стане пераступіць ён парог дома. Калі б не дачка, Кіра вярнулася б у інтэрнат фабрыкі і ўсё пачала б спачатку.

У мясцком і ў партком аўтатрэста Кіра не пойдзе. Яна нават нядаўнім сяброўкам нічога не раскажа, а будзе, як і раней, усміхацца і гаварыць, што жыве наогул добра. Нездарма яе часам называлі «ганарліўкай». Яна ўмела скрываць сваю бяду. Але не толькі гордасць не дазваляла Кіры пайсці ў аўтатрэст: ёй добра вядомы характар Віктара. Ён зазлужае яшчэ больш, стане зусім чужым. Хто яго ведае, чым тады ўсё гэта скончыцца! А там, на яго рабоце, давалося б раскажаць і тлумачыць, як і з чаго ўсё пачалося. Трэба было б раскажаць і пра «калым», пра дзесятку; значыць, данесці на мужа. Не. Кіра гэтага не зробіць.

...Усё гэта мучыла яе да злашчаснага дня, калі яна прачытала акуратныя радкі пісьма з Барысава. Цяпер Кіра не сумня-

валася ў сваёй праваце. Што ёй трэба было рабіць? Цярпець і ўсё зносіць? Маўчаць? Мяркуючы па ўсяму, Віктар не збіраўся пакідаць яе. Значыць, пад адным дахам працягвалі б жыць нібы муж і жонка, а на самай справе — чужыя адзін аднаму людзі.

Ніколі раней Кіра не хадзіла па судах. І ніколі яна не думала, што ёй прыйдзеца суду, чужым людзям, раскажаць, чаму ёй нельга далей называцца жонкай Віктара. Гэта фальшыва і няправільна — толькі называцца сяброўкай чалавека, а ў сапраўднасці ўсяго толькі дзяліць з ім агульную жылплошчу. Гэта фальшыва і няправільна, калі ты называеш яго бацькам твайго дзіцяці, а ён едзе ў нечы далёкі ад цябе і Наташы дом у Барысава. Вось чаму Кіра падала заяву ў суд і сёння тут будзе слухацца справа аб разводзе...

...У калідоры ўжо гаманілі людзі. Вось яны расступіліся, даючы дарогу дзяўчыне-сакратару. Заглядаючы ў паперы, яна гучна выклікала па прозвішчы тых, чые справы будуць разглядацца ў гэтай зале. Зараз яна назаве прозвішча, якое ўсё яшчэ насіла і яна, Кіра.

* * *

Я пачала ўжо забываць пра Кіру, як раптам пачула яе голас па тэлефоне. Яна хацела параіцца з кім-небудзь і вырашыла, што лепш за ўсё пагаварыць з адвакатам. Мы сустрэліся. Мне здалася, што Кіра неяк выпрасталася, яна не апускала баязліва вочы і не шукала патрэбных слоў, а гаварыла ўпэўнена, з нейкай надзеяй. Ёй патрэбна была нават не парада, ёй проста хацелася, — як я здагадвалася, — падзяліцца радасцю. Усё-такі яна атрымала няхай маленькую, але перамогу. Віктар сам знайшоў яе і праз паўгода пасля суда першым загаварыў. Ён прасіў прабачыць яму. Гаварыў, што за гэты час зразумеў, якая яна, Кіра... Тут у маёй субяседніцы ўспыхнулі шчокі: яна ўсё ж была з сарамлівых. Потым Віктар спытаў пра Наташу, і ў яго голасе было столькі непрыхаванай тугі, што Кіра сама адчула смутак.

— Чакае яна тату? Як ты ёй гаворыш?

Кіра адказала, не задумваючыся:

— Кажу, што ты ў далёкай камандзіроўцы...

На гэтым іх размова, здаецца, і абарвалася.

Мне вельмі спадабалася гэта гордая і сціплая жанчына. Хацелася пажадаць ёй сапраўднага шчасця. А яна, я ўпэўнена, ведае, якое яно бывае, не ашукаецца, не памыліцца. Урокі жыцця для такіх людзей не праходзяць дарэмна.

Марыя БРЫЖАНЬ

Эрскін Калдуэл, таленавіты амерыканскі пісьменнік, у маладосці перапрабаваў многа прафесій — ад парабка да рабочага бавойначышчальнай фабрыкі, ад памочніка муляра да складальніка газетных некролагаў.

Эрскін Калдуэл напісаў многа апавяданняў. І, як правіла, у прамежку паміж апавяданнямі ён піша рэгулярна па раману ў год. Такіх раману Калдуэл напісаў больш пятнаццаці.

Калдуэл пакутуе нягодамі свайго народа і імкнецца, па меры магчымасці, змагацца з сацыяльным злом.

Цяпер Эрскін Калдуэл жыве ў Сан-Францыска, ЗША.

ШЧЭ толькі займаўся ранак, а яны, як цені, што затрымаліся пасля ночы, павольна ішлі па дарозе. У іх постацях не адчувалася руху, а між тым ногі ўсё падымалі пыл, які адразу асядаў. З кожным крокам яны паглядвалі, ці не з'яўца на гарызонце першыя чырвоныя промні сонца.

Жанчына моцна прыкусіла ніжнюю губу. Было балюча, але толькі гэтак магла яна прымусіць сябе ісці наперад — крок за крокам. Без гэтага ці змагла б яна перастаўляць ногі — ды ўжо колькі міль. Час ад часу яна ўсхліпвала, але ні разу не плакала па-сапраўднаму.

— Пара спыніцца і зноў адпачыць, — сказаў Рынг.

Яна прамаўчала.

Яны працягвалі ісці.

Калі ўзышлі на гару, то ўбачылі сонца. Верхні яго край, як нож, падымаўся над бязлесным гарызонтам. Унізе пад ім і ў тумане, што паволі падымаўся з зямлі, расціралася даліна. То тут, то там відаць хаты і фермы, але амаль усе яны далёка і таму цяжка разгледзець іх у тумане. З коміна бліжэйшай хаціны ішоў дым.

Рут паглядзела на свайго спадарожніка. Ад чырвоных праменняў сонца яго твар паружавеў, як быццам ад прыліву крыві. Але вочы стомленыя, змярцвелыя. У яго быў змучаны выгляд, здавалася, вось-вось ён страціць раўнавагу і паваліцца на зямлю.

— У гэтым доме дастанем што-небудзь з'есці, — сказала яна і пачакала, каб ён адазваўся. — Дадучь што-не-

будзь, — адказала яна за яго. — Абавязкова.

Ярка-чырвоное сонца паднялося над гарызонтам. Яго завалокалі абрыўкі шэрых воблакаў, што плылі, як клубы дыму, па небе. А яно толькі і паспела ўзыйсці, як сціснулася ў невялікі вогненны гузік і цяпер пякло ў вочы так, што нельга было на яго глядзець.

— Ва ўсякім разе, паспрабуем, — сказала Рут.

Рынг паглядзеў на яе першы раз з той пары, калі сонца зайшло ўчора вечарам. Твар яе пабляднеў, шчокі зусім уваліліся.

Не сказаўшы ні слова, ён пачаў спускацца ў даліну. Нават не азірнуўся ні разу, каб паглядзець, ці ідзе яна ўслед. Ён ішоў і ішоў, з кожным крокам падцягваў нагу і з усёй сілай выкідваў яе зноў наперад. Інакш ён ужо не мог рухацца. Яна дагнала яго толькі тады, калі ён спыніўся ля дома, стаяў і глядзеў, як над яго галавою плыў з коміна дым.

— Я пайду, паспрабую, — сказала яна, — а ты сядай, адпачні.

Ён хацеў штосьці сказаць, але словы заселі ў перасохлым горле. Ён глядзеў на хаціну — старэнькі ганак, фіранкі на вокнах, дым з коміна — і не адчуваў сябе чужым у гэтым чужым краі.

Рут прайшла праз брамку, потым паўз сцяну да дзвярэй кухні. Аглянулася і ўбачыла, што Рынг таксама зайшоў на двор.

Хтосьці сачыў за ім і з-за фіранак на акне.

— Пастукай, — сказаў Рынг.

Сагнутымі пальцамі правай рукі яна

стукала па шалёўцы, пакуль не забалела рука.

Потым хуценька аглянулася на Рынга. Ён кінуў.

Дзверы адчыніліся і ў прасвеце паказалася галава жанчыны. Жанчына была немалая, цёмнатварая, на лбе вялікі тоўсты шрам, — мабыць, след ад разбітага ў дружчкі шклянога слоіка.

— Ідзіце прэч, — сказала яна.

— Мы не патрывожым вас, — паспешліва сказала Рут. — Мы толькі хацелі папрасіць чаго-небудзь з'есці. Бульбы, калі маеце, або хлеба, або чаго-небудзь іншага.

— Я не ведаю, што вы тут робіце, — сказала жанчына. — Не люблю, калі чужыя людзі бадзюцца ля майго дома.

Яна амаль зачыніла дзверы, але праз момант яе твар зноў паказаўся ў дзвярах.

— Дзяўчыну я пакармлю, — сказала яна нарэшце. — А яго не. На дваіх у мяне не хопіць.

Рут павярнулася гэтак хутка, што абцасы яе ўлезлі ў пясок. Глянула на Рынга. Той энергічна заківаў галавою.

Па руху яе губ ён зразумеў, што яна хоча сказаць, хоць і не пачуў словы. Яна адмоўна кінула галавою.

Рынг падышоў на некалькі крокаў бліжэй.

— Паспрабуем у іншым месцы, — сказала Рут.

— Не. Ты ідзі і з'еш, што яна табе дасць. А я паспрабую шчасця ў наступнай хаце, якая трапіцца нам па дарозе.

Рут усё роўна не хацела заходзіць без яго. Гаспадыня шырэй расчыніла дзверы і чакала, калі яна ўзыйдзе на ганак.

Рынг сеў на лаўку пад дрэвам.

— Я пасяджу тут і пачакаю, пакуль ты сходзіш і з'ясі што-небудзь, — сказаў ён.

Рут павольна ўзышла на прыступкі і схавалася за дзвярыма. Жанчына паказала на крэсла ля стала, Рут села.

Гаспадыня падала на стол падагрэтую ўчарашнюю бульбу і халодны скаварод-

Эрскін КАЛДУЭЛ

Апавяданне

Мал. В. Ганчаровай.

Мужчына і Жанчына

«Цэйлон—месца, дзе быў рай»,— з захапленнем пісаў некалі Антон Паўлавіч Чэхаў. І сапраўды, цяжка нават уявіць сабе ўсё багацце і прыгажосць прыроды гэтага вострава. Але да 1961 года «рай» тут быў толькі для тых, хто бязлітасна эксплуатаваў цэйлонскі народ, хто набіваў свае кішэні, гандлюючы на міжнародных рынках цэйлонскай нафтай, чаем і іншымі каштоўнымі дарункамі багатага краю. Уся эканоміка краіны была ў руках замежных кампаній.

Дзяўчаты-танцоўшчыцы з Кондзі.

Сёння Цэйлон—маладая незалежная дзяржава, якая скінула ланцугі каланіялізму і будзе жыццё на новай, дэмакратычнай аснове. Савецкі Саюз і іншыя краіны сацыялістычнага лагера аказваюць цэйлонскаму народу братнюю бескарыслівую дапамогу.

Па дарозе ў горад Кондзі, адну з прыгажэйшых мясцін краіны...

З ДАЛЁКІХ ПАДАРОЖЖАЎ

Па запрашэнню адной з буйнейшых жаночых арганізацый краіны «Ланкі Махіла Саміце» дэлегацыя савецкіх жанчын пабывала на Цэйлоне. Паездка садзейнічала ўмацаванню дружбы і кантакту паміж савецкімі і цэйлонскімі жанчынамі.

Мы прапануем чытачам часопіса паглядзець здымкі, зробленыя Нінай Варонінай, якой давялося ў складзе савецкай дэлегацыі пабываць на Цэйлоне.

Будынак муніцыпалітэта ў Каломба.

нік. Потым наліла кубачак гарачай кавы і паставіла перад ёй на стол.

Рут пачала есці як мага хутчэй. Яна адпівала маленькімі глыткамі гарачую чорную каву, жавала бульбу і хлеб, а цемнатварая жанчына стаяла ля дзвярэй, адкуль па чарзе паглядвала то на яе, то на Рынга.

Два разы ўдалося схваць за пазуху па кавалку хлеба і нарэшце Рут засунула паўбульбіны ў кішэню спадніцы.

Жанчына працягвала падзрона глядзець то на яе, то на Рынга на двары.

— Далёка ідзяце? — спытала яна.

— Так, — адказала Рут.

— А што гэта за мужчына з табою?

— Гэта мой муж, — сказала Рут.

Жанчына зноў выглянула на двор, перавяла позірк на Рут і змоўкла на некаторы час.

Рут паспрабавала схваць у кішэню яшчэ адну бульбіну, але цяпер жанчына назірала за ёй яшчэ больш пільна.

— Не веру, што ён твой муж, — сказала гаспадыня.

— А ўсё ж, гэта так, — адказала Рут.

— Які ж ён муж, калі дазваляе хадзіць па людзях і прасіць хлеб?

— Ён хварэў, — ціха прамовіла Рут і павярнулася тварам да гаспадыні. — Ён пяць тыдняў праляжаў у пасцелі да таго, як мы адправіліся ў дарогу.

— А чаму вы не заставаліся там, дзе былі? Навошта вам бадзяцца? Ён што, ні на якой рабоце не можа ўтрымацца, а мо зусім не хоча працаваць?

Рут паднялася, кавалак хлеба выпай з яе рук.

— Дзякуі за снеданне, — сказала яна. — Я пайду.

— Паслухай маёй парады, — сказала жанчына, — кінь ты яго, калі толькі будзе магчымасць. Ён не хоча працаваць, ты што дурная...

— У яго была праца, але ён захварэў на нейкую ліхаманку.

— Не веру табе. Што датычыць яго, то ты ўсё хлусіш.

Рут накіравалася да дзвярэй, сама адчыніла іх і выйшла на ганак. Потым павярнулася і паглядзела на жанчыну, якая дала ёй паснедаць.

— Калі ён хварэў, як ты гаворыш, — сказала гаспадыня, ідучы ўслед, — для чаго ж яму патрэбна было падняцца і пачаць вандраваць, калі ні яму, ні табе няма чаго есці?

Рут бачыла толькі Рынга, які сядзеў на лаўцы пад дрэвам, і не збіралася адказваць на пытанне жанчыны, але словы вырваліся самі:

— Мы рушылі ў дарогу, таму што атрымалі пісьмо ад маёй сястры, што памёрла наша дачка. Калі муж захварэў, я адправіла яе да сястры. А цяпер мы ідзем на яе магілку.

Рут хутка збегла з ганка і накіравалася праз двор да выхаду. Рынг падняўся і пайшоў следам за ёю на дарогу. Абое маўчалі, але яна не магла ўтрымацца, каб не паглядзець на хату, з якой праз шчыліну дзвярэй за імі назірала жанчына.

Пасля таго, як яны адышлі крокаў сотню ці больш, Рут расшпіліла кофтакі і дастала кавалкі хлеба, якія ёй удалося

схаваць. Рынг моўчкі ўзяў іх. Калі ён з'еў хлеб, яна дала яму бульбіну. Ён прагна зжаваў і праглынуў яе, глядзячы на Рут без слоў — гаварылі толькі вочы.

З паўгадзіны ішлі моўчкі, потым Рут сказала:

— Нядобрая баба. Калі б не яда, я адразу б устала і пайшла ад яе.

Рынг доўга не адклікаўся. Спусціліся ўніз, пачалі зноў падыходзіць да процілегламу схілу, і толькі цяпер ён загава-рыў:

— Калі б яна ведала, куды мы ідзем, яна, можа, не была б такой нядобрай.

Рут ледзь стрымлівала слёзы.

— Колькі нам яшчэ засталося ісці, Рынг?

— Міль трыццаць — сорак.

— Заўтра дойдзем?

Ён адмоўна паківаў галавою.

— А паслязаўтра?

— Не ведаю.

— А калі б хто падвёз, то ці змаглі б мы туды дабрацца да вечара? — спытала Рут, не маючы больш сілы стрымліваць слёзы, якія душылі яе і раздзіралі грудзі.

— Так, — адказаў ён. — Калі б хто-небудзь падвёз, мы былі б там намнога раней.

Рынг азірнуўся, але на дарозе нікога не было відаць. Тады ён зноў утаропіў позірк у зямлю, па якой яны ішлі, і пачаў адлічваць крокі — спачатку правай нагой, потым левай...

Пераклад з англійскай мовы
Яўгена ДУБОВІКА.

ВЕРА МУХІНА

Да 75-годдзя з дня нараджэння

...У зале павольна гасне электрычнасць, і з асветленага экрана велічна паварочваецца да гледача скульптурная група «Рабчы і калгасніца». Так пачынаюцца карціны «Масфільма». Гэта скульптура знаёма ўсім: яна глядзіць на нас з плакатаў і паштовак, са старонак часопісаў і з запалкавых каракоў — і тым не менш яна кожны раз выклікае ў нас шчырае захапленне.

24-метровая кампазіцыя з нержавеючай сталі была выканана Верай Ігнатаўнай Мухінай для савецкага павільёна на міжнароднай выстаўцы ў Парыжы ў 1937 годзе. Накіраваныя ўперад у нястрымным парыве фігуры юнака-рабочага і дзяўчыны-калгасніцы — яркае ўвасабленне мэтанакіраванасці, аптымізму, пераможнага руху ўперад. Гэта работа на дзіва прыгожая сваёй магутнай пластыкай, майстэрствам кампазіцыі, дыханнем маладосці і сілы.

Зараз яна знаходзіцца ля ўваходу на Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі. «Рабчы і калгасніца» займаюць асаблівае месца ў творчасці выдатнага савецкага скульптара. Але Вера Мухіна яшчэ вядома і як тонкі партрэтyst і як майстар манументальна-дэкаратыўнай скульптуры.

Перад вайной стварыла Мухіна статую Горкага для помніка на радзіме пісьменніка. Глыбокі рэалізм, жыццёвасць і канкрэтнасць спалучаюцца ў ім з рамантычнасцю, той рамантычнасцю, якая жыве ў творчасці самога Максіма Горкага.

У гады вайны скульптар працуе ў асноўным у жанры партрэта. Рысы адвагі, стойкасці, чалавечнасці і высакароднасці адзначаюць партрэты палкоўнікаў І. Л. Хіжняка і Б. А. Юсупава.

Пасля вайны быў выканан у дрэве цудоўны партрэт акадэміка Крылова, які раскрывае мудрасць, праніклінасць і творчую энергію вялікага савецкага вучонага.

У 1950 годзе Вера Ігнатаўна стварае сумесна з калектывам скульптараў хваляуючую кампазіцыю «Патрабуем міру!»

Доўга прыйшлося б пералічваць нават самыя лепшыя работы Мухінай: тут і помнікі спеваку Л. Собінаву і сыну М. Горкага М. Пяшкову, устаноўлены на іх магілах, тут і праекты помнікаў (налепшы — кампазітару Чайкоўскаму), тут і манументальна-дэкаратыўныя скульптуры для Маскоўскага ўніверсітэта.

В. І. Мухіна была нястомнай грамадскай дзяячкай, буйным тэарэтыкам мастацтва, выдатным педагогам.

ГОСЦІ ВЕЛІКАРУСКАЙ СТАДЫЦЫ

Лета, як заўсёды, уносіць цікавыя змены ў афішы нашых тэатраў і канцэртных залаў. На сцэнах рускага і опернага тэатраў ішлі спектаклі нашых гасцей — артыстаў Горнаўскага драматычнага і Цярнопальскага музычна-драматычнага тэатраў.

У канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі з поспехам выступалі артысты грэчаскай эстрады, сярод іх — выдатная спявачка Крысціян Картэр. Пакарылі нас і «Спяваючыя галасы Японіі» — так называецца вакальна-танцавальны калектыў — частачка шырокага руху ў Японіі, які адстойвае інтарэсы працоўнага народа. Даволі сказаць, што ўдзельнікаў гэтага руху два мільёны чалавек. «Іх песні змагаюцца за мір», — так пісаў рэспубліканскі друку, даючы ацэнку калектыву, які гастраліраваў у Мінску.

Бурай авацыяй сустрэлі гледачы цікавую і разнастайную праграму, з якой выступілі артысты Ленінградскага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя С. М. Кірава.

Задушэўнасць і шчырасць, уласцівыя спяванню Маі Крысталінскай, таксама знайшлі водгук у нашых сэрцах. А поспех, што выпаў на долю Дзяржаўнага ансамбля народнага танца Саюза ССР пад кіраўніцтвам Ігара Маісеева, які з нечуваным трыумфам прайшоў па ўсіх сцэнічных пляцоўках Еўропы і Амерыкі, нават няма з чым параўнаць. Гэта незабыўнае ўражанне.

«Хітры Макану» — з сюіты малдаўскіх народных танцаў у выкананні ансамбля пад кіраўніцтвам Ігара Маісеева.

Японскія артысты знаёмяцца з Мінскам.

АД СЯМІ ДА ВАСЕМНАЦЦАЦІ...

Танцуе салістка Ленінградскага тэатра оперы і балета імя Кірава заслужаная артыстка РСФСР Н. Курганкіна.

Фота Ул. Крука.

Заслужаны артыст РСФСР В. Самойлаў у ролі Марцыянава (спектакль «Сумленне» ў пастаноўцы Горкаўскага драматычнага тэатра).

Мая Крысталінская.

Спявае Крысціян Картэр.

Як выгадаваць дзіця здаровым, жыццярэдасным, вынослівым? Як выхаваць у яго лепшыя якасці чалавека—будаўніка камуністычнага грамадства: сумленнасць, праўдзівасць, працавітасць? Над гэтымі пытаннямі вы, вядома, глыбока задумваецеся, таварышы бацькі.

Многія з вас добра ведаюць, што аснова паспяховага выхавання ў сям'і—у аўтарытэце і асабістым прыкладзе бацькоў, у здаровым быццё, у педагагічным такце. Але ці заўсёды вы ўлічваеце ўзроставыя асаблівасці васьмі дзяцей? Ці надаеце ім сур'ёзнае значэнне? Аб гэтым мне і хацелася б павесці размову на старонках часопіса.

...Вельмі складаная і адказная работа з першакласнікамі, асабліва калі яны набываюць першыя навыкі пісьма і чытання.

Выконваючы хатнія заданні, вучань часта сустракаецца з цяжкасцямі. Напіша слова не на тым радку або паставіць кляксу—прыходзіць у роспач. Дзіця яшчэ не ўмее правільна трымаць ручку, не валодае правіламі націску, літары атрымліваюцца крывыя, чарніла расплываецца. Вось чаму за першакласнікам бацькі павінны сачыць асабліва ўважліва, у спакойным тоне рабіць яму заўвагі, цярпліва кантраляваць выкананне хатніх заданняў, але ні ў якім разе не выконваць за яго работу.

Дапамога бацькоў школьніку заключаецца не толькі ў тым, каб указваць на яго няўдачы і промахі; трэба звяртаць увагу і на поспехі маленькага вучня, падбадзёрваць яго:

— Вось гэтая літара ў цябе прыгожая. Вось як добра ты ўмееш пісаць!

І дзіця, радуецца пахвале, будзе старацца і другую літару напісаць гэтак жа добра.

Ні ў якім разе нельга рабіць за вучня тое, што ён можа адолець сам. Дзіця павінна набываць уменне пераадоляваць пасільныя цяжкасці самастойна, без дапамогі дарослых.

Дзіця ў першым класе вучыцца чытаць. Да школы звычайна яму чыталі кнігі бацькі. Пераход да самастойнага чытання патрабуе ад яго пэўных намаганняў. Няхай

гэтыя намаганні ён робіць сам.

Сярэдні школьны ўзрост—ад 12 да 15 гадоў. Гэты ўзрост называюць падлеткавым, «пераходным».

Неяк мне давялося пачуць скаргу адной жанчыны.

— Майму Мішу ўжо трынаццаць, і, здаецца, ніколі раней я не ведала столькі клопатаў... Прыйду з работы—уроки не падрыхтаваны і яго дома няма. Іду шукаць—плавае на плыцце па лужыне: брудны па самыя вушы, але ўсміхаецца. Ён—«капітан». Што з ім рабіць? І біла, а ўсё без толку...

Напэўна, нараканні гэтай маці падзялілі б многія бацькі. Нездарма ўзрост 12—13 гадоў прынята лічыць «цяжкім».

Чаму?

У гэтым узросце адбываецца бурнае, але нераўнамернае развіццё арганізма дзіцяці: энергія б'е праз край. Развіццё арганізма супраджаецца часта павышэннем узбуджальнасці, зласлівасці, стамляльнасці, і з гэтым нельга не лічыцца.

У падлеткавым узросце адбываецца не толькі фізічнае выспяванне арганізма, але і фарміруюцца перакананні, ідэалы, інтарэсы, мацнее імкненне да самастойнасці. Падлетак хоча, каб дарослыя лічыліся з яго думкамі і поглядамі, паважалі іх, адносіліся да яго як да роўнага, а не абыходзіліся, «як з маленькім».

І калі бацькі не разумеюць гэтага, то могуць адбыцца канфлікты, пра адзін з якіх хочацца раскажаць.

— Валодзя, схадзі ў магазін па хлеб,—просіць маці сына-сямкласніка. — Хутэй толькі!

Валодзя ў гэты час захоплены гульнёй у шашкі з таварышам.

— Вось дагуляю партыю і потым схаджу,—адказвае той і працягвае гульню.

У размову раптам умешваецца бацька:

— Гультай! Зноў не хочаш слухаць маці. Ідзі зараз жа!—і з гэтымі словамі згортвае шашкі з дошкі.

Уладзімір, абражаны такімі паводзінамі бацькі, адказвае грубасцю: ён кідае дошку на падлогу і бяжыць на вуліцу разам з таварышам.

— У чым справа? Раней

Валодзя такім не быў, — не разумеюць бацька і маці.

Два-тры гады таму назад Валодзя быў малодшым школьнікам, а зараз стаў падлеткам, і яго ўзрост патрабуе да сябе асаблівых адносін. Гэтага ён не здарылася, калі б маці Уладзіміра сказала яму:

— Зрабі ход, а потым пакінь на мінуту шашкі, збегай у магазін: ты гэта зробіш хутка.

Хлопчык, не задумваючыся, выканаў бы гэтую просьбу. Памылка маці відавочная.

Падлетак мае патрэбу ў маральнай падтрымцы з боку бацькоў. Яму трэба, каб верылі ў яго сілы. Няўважлівасць бацькоў або іх прыдзірлівасць, ігнараванне думкі падлетка глыбока закранаюць яго пачуцці.

Бацькі таксама павінны памятаць, што ў адносінах з падлеткам шкодна залішня сентыментальнасць, гэтак жа, як і недапушчальны грубасць, лаіка, зневажальныя насмешкі і тым больш фізічныя пакаранні. Гэта выклікае, як правіла, злосць, упартасць, а нярэдка і нянавісць.

А. С. Макаренка сцвярджаў, што ўдарыць дзіця — значыць, часам на ўсё жыццё сапсаваць з ім адносіны.

Вельмі характэрны наступны прыклад.

Васьмікласнік Віктар С. атрымаў «двойку». Настаўніца (яна ж і класны кіраўнік) паставіла яе ў дзённік і папярэдзіла вучня, каб ён яе паказаў бацькам. А на наступны дзень дзённік «згубіўся». На пытанне настаўніцы, ці ведаюць бацькі пра атрыманую адзнаку, ён адказаў: «Так, ведаюць». Адчуўшы ва ўсім гэтым штосьці нядобрае, класны кіраўнік запрасіла бацьку Віктара ў школу. Высветлілася, што бацька не ведае пра атрыманую «двойку». Калі Віктар зайшоў у настаўніцкую, бацька нечакана даў яму апляху.

— Я правучу цябе, нягоднік, каб ты не ашукваў! — закрычаў ён.

Доўга давялося пераконваць бацьку, што ён сваімі неразумнымі паводзінамі ўзбуджае ў сыне страх, бязволле і неўсвядомленую нянавісць. Бацька зразумеў сваю памылку і абяцаў знайсці правільны шлях да сэрца хлопчыка. А шлях заўсёды адзін — дружба і павага да дзяцей, увага і давер. Толькі там, дзе падлеткі па-ранейшаму шчыра і даверліва разказваюць сваім бацькам самае запаветнае, толькі там, дзе ў сям'і пануе цеплыня і ласка, дзе няма грубых вокрыкаў, якія зневажаюць ча-

лавека, толькі там можна ўбачыць трывалую, здаровую, добрую сям'ю. Гэта важна заўсёды, але асабліва важна, калі надыходзіць юнацтва, калі прыходзіць у жыццё маладога чалавека або дзяўчыны пачуццё першага кахання.

Як засцерагчы маладых людзей ад памылак? Ці можна даць тут гатовы рэцэпт на ўсе выпадкі жыцця? Зразумела, не. Але можна сказаць упэўнена, што калі ў пару юнацтва бацькі змогуць захаваць давер і дружбу сваіх дзяцей, калі не будзе грубых крыкаў і зневажальных падазрэнняў — уплыў бацькоў застаецца такім жа моцным, як і раней.

А ў некаторых сем'ях бывае і так.

Раззлаваны бацька лае дачку-выпускніцу:

— Замест таго, каб рыхтавацца да экзаменаў, ты круціш шуры-муры. Ведаеш, да чаго гэта можа прывесці! Дзіця ў дом прынесці!

Бацьку і няўцям, як глыбока зневажае ён сваю дачку, якая перажывае першае і чыстае пачуццё кахання, дружбы. Вырастае глухая сцяна непаразумення, недавер'я. А як патрэбен быў тут спакойны тон, добрая парада, разуменне слова!

Праца выхавацеля-бацькі, як і настаўніка, складаная

тым, што вынікі яе выяўляюцца не адразу.

Дарэчы ўспомніць апавяданне К. Д. Ушынскага «Выхаванне», у якім гаворыцца пра садоўніка, які вырошчвае дзічку. Садоўнік клапаціліва даглядаў яе, ставіў падпоркі, каб не зламаў вецер, ускопваў зямлю ля караня, ставіў калы, каб ахаваць дрэўца ад жывёлы. А потым прышчапіў да яе галінку, зрэзаную з іншай, культурнай яблыні.

«Хутка маладое дрэўца вырасла, пусціла новыя галінкі і пакрылася пупышкамі і кветкамі, а ўвосень верхаўна яго ўжо гнулася пад цяжарам румяных яблык.

— Ну што скажаш цяпер? — спытаў бацька ў сына.

— Ах, — адказаў той, — якое гэта цудоўнае дрэва, праца твая не прапала дарэмна.

— Дай бог, — працягваў бацька, — каб ты гэтаксама аддзякаваў мне за клопаты аб тваім выхаванні».

Жаданне бацькі-садоўніка — жаданне ўсіх бацькоў. Але для гэтага трэба любоўна вырошчваць маладзых парасткі — нашых дзяцей — будучых будаўнікоў камунізма.

В. ГАЛАВАЧОУ,

дырэктар Пагодзінскай васьмігадовай школы.

Магілёўская вобласць.

ЛЯЧЭБНАЯ ГІМНАСТЫКА

Чытачка А. К. Меркушава просіць парэкамендаваць комплекс лячэбнай гімнастыкі пры захворванні сардэчна-сасудзістай сістэмы.

Ніжэй мы друкуем кансультацыю метадыста лячэбнай гімнастыкі А. Зямцовай.

Людзям, у якіх парушана сардэчна-сасудзістая сістэма, неабходна штодзённа займацца лячэбнай гімнастыкай, каб умацаваць сардэчныя мышцы, нармалізаваць дыханне.

Прапануем комплекс, разлічаны на 3—4 месяцы. Спачатку трэба паўтараць кожнае практыкаванне 3—4 разы, а потым паступова павялічваць нагрузку. Парэкамендацыі лечачага ўрача можна затым комплекс ускладніць.

Калі адчуецца боль у вобласці сэрца — адразу ж спыніце заняткі. На наступны дзень іх можна аднавіць у больш павольным тэмпе.

Усе практыкаванні трэба рабіць седзячы на крэсле.

1. Зыходнае становішча — сесці на крэсла. а) Падняць рукі ўгару так, каб разам з імі паднялася грудная клетка і живот. б) Рукі апусціць, яны памогуць апусціцца грудной клетцы і ўцягнуцца мышцам жывата. Паўтарыць 4—8 разоў.

2. Пацягванне. Рукі скласці ў замок, падняць уверх — зрабіць удых; апусціць рукі, прагінаючы пры гэтым пазваночнік у грудным аддзеле, рукі пакласці на калені — выдых. Паўтарыць 4—6 разоў.

3. а) Прагінаючы спіну, развесці рукі ў бакі далонямі ўверх — зрабіць удых. б) Звесці рукі перад грудзямі, схіліўшы корпус уперад — выдых. Для ўзмацнення выдыху можна апусціць локці і прыціснуць іх да цела. Паўтарыць 5—6 разоў.

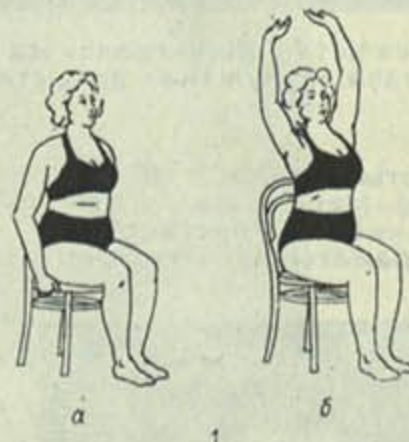
4. Глыбокае дыханне. а) Прагінаючыся ў спіне і адводзячы локці назад, зрабіць удых. б) Злёгка сагнуўшыся і падціскаючы живот з бакоў — выдых. Паўтарыць 5—6 разоў.

5. Глыбокае дыханне з паваротам тулава і адвядзеннем рукі. Рабіць павольна, паварочваючыся да адказу — удых; руку на калена — выдых. Паўтарыць 5—6 разоў.

6. Пачарговае падцягванне каленняў да жывата. а) Прагінаючыся, развесці рукі ў бакі далонямі ўверх — удых. б) Падцягваючы сагнутую ў калене нагу да жывата, — выдых. Паўтарыць 4—6 разоў кожнай нагой.

7. Зыходнае становішча — рукі на клябах. Нахіл тулава ўправа, левая рука ўверх — выдых. Нахіл улева, правая рука ўверх — выдых. Паўтарыць 4—5 разоў у кожны бок.

8. Дыяфрагмальнае дыханне. Зыходнае становішча — рукі на жываце. Пры ўдыху — живот выпучыць, пры выдыху — уцягнуць у сябе.

9. Зыходнае становішча — сесці на край крэсла. а) Ногі выцягнуць уперад, локці адцягнуць назад, спіну прагнуць, галаву трымаць прамой — удых. б) Слізаючы рукамі па нагах уніз, згінацца ўперад да адказу, не апускаючы галавы і не згінаючы каленняў, — доўгі выдых. Паўтараць 5—7 разоў.

10. Зыходнае становішча — сесці на край крэсла. У момант руху корпуса назад прагнуцца ў паясніцы, а не адкідацца ўсім целам. Рабіць кругавыя рухі корпуса, седзячы на крэсле. Дыханне адвольнае. Паўтарыць 4—5 разоў у кожны бок.

11. Зыходнае становішча — рукі апусчаны. Прагнуцца ў спіне — зрабіць удых, нахіліць тулава ўправа (потым улева) з рухам рук уздоўж тулава — выдых. Паўтарыць 4—7 разоў у кожны бок.

УРАЧ РАІЦЫ

ГЛІСТАВЫЯ ЗАХВОРВАННІ

Чытачка Міладоўская Ганна з Лунінецкага раёна пытае: «Што такое саліцёр і якія яго прыкметы?»

Адказвае на гэта пытанне ўрач А. Іофе.

Саліцёр — адзін з відаў глістоў — паразітычных чарвей, якія пасяляюцца ў арганізме чалавека або жывёлы. Часцей за ўсё глісты жывуць у кішэчніку. Па сваіх памерах яны сустракаюцца вельмі маленькія і вялікія. Малыя глісты бываюць велічыняй значна менш 1 см, а вялікія — цэпні або саліцёры — дасягаюць даўжыні 10 метраў.

Глісты выдзяляюць ядавітыя рэчывы, якія ўсмоктваюцца ў кроў чалавека і паступова атручваюць яго арганізм. Чалавек пачынае слабець, у яго развіваецца малакроўе, паяўляецца галаўны боль, галавакружэнне, нарастае зласлівасць, нервовасць, чалавек худее. Глісты могуць таксама выклікаць моташнасць, рвоты, боль у страўніку. У некаторых хворых заўважаецца павышаны апетыт, а ў іншых, наадварот, паяўляецца агіда да ежы.

Найбольш моцна шкодзяць глісты дзецям. Дзіця пачынае хутка худзець, бляднець, дрэнна есць, капрызіць. Да гэтага далучаецца моташнасць, рвота, боль у

страўніку. Дзіця скардзіцца на галаўны боль.

Як жа заражаецца чалавек глістамі? Большай часткай гэта адбываецца праз прадукты харчавання або карыстанне прадметамі, якія забруджаны яйкамі глістоў. Саліцёрам чалавек заражаецца пры ўжыванні ў ежу заражанага мяса (буйной рагатай жывёлы, свіней, а таксама рыб).

Праз нямытую гародніну, фрукты і іншыя забруджаныя прадметы чалавек можа заразіцца аскарыдамі (самыя распаўсюджаныя глісты) і ўласаглавамі. Калі заражаны глістамі чалавек не карыстаецца прыбіральняй, а апраўляецца на двары або ў хляве, то яйкі глістоў трапляюць на зямлю. На зямлі выпаражненні падсыхаюць і яйкі глістоў разам з пылам заносіцца ў дом. Іх можна таксама занесці з абуткам, а потым з падлогі яны трапляюць на стол, на ежу. З зямлі яйкі аскарыдаў і ўласаглаваў могуць трапіць у ваду рэк, сажаалак, азёраў, канаў. Такую ваду піць небяспечна.

Часта для ўгнаення агародаў ужываюць нечыстоты. Гэта таксама прыводзіць да забруджвання гародніны і заражэння яе яйкамі глістоў. Распаўсюджвальнікамі глістоў таксама з'яўляюцца мухі, якія пераносяць яйкі глістоў з нечыстот на хлеб, цукар і іншыя прадукты харчавання.

Дзеці часта ядуць нямытую гародніну, гуляючы на зямлі або пяску, пэдкаюць рукі і, не памыўшы іх, бяруць ежу. Такім чынам яйкі глістоў трапляюць ім у рот, а затым у кішэчнік і іншыя органы.

Некаторыя глісты часта выходзяць з кішэчніка самастойна з выпаражненнямі (вострыцы, аскарыды). У іншых стужкавых глістоў — саліцёраў (бычынага і свінога цэпняў) могуць адрывацца асобныя членікі і выдзяляцца з калам.

Кожны павінен памятаць, што сырую гародніну і фрукты перад ужываннем неабходна абліць варам, неводаправодную ваду абавязкова кіпяціць, захоўваць асабістую гігіену і гігіену жылля. Абавязкова мыць рукі перад ядой і пасля наведання прыбіральні, знішчаць мух, пацукоў і мышэй.

У многіх гарадах адкрыты спецыяльныя пункты для лячэння гліставых хворых. Пры выяўленні глістоў хворы павінен звярнуцца да ўрача і дакладна выконваць яго прызначэнні, каб давесці лячэнне да канца.

3 надрукаванага

ТАЯМНІЦА СІНЯГА ЁДУ

Цяжка знайсці чалавека, які не мазаў бы ёдам парэзаны палец. Але нікому яшчэ, апрача самазабойцаў, не прыходзіла ў галаву піць у чыстым выглядзе ёдную настойку.

І ўсё-такі аднаму чалавеку такая дзіўная думка прыйшла ў галаву. Гэты чалавек быў урачом. У цяжкіх умовах Поўначы, дзе людзі гінулі ад эпідэміі дызентэрыі, ён тры разы заражаў сябе гэтай страшнай хваробай і ў 4—5 дзён ад яе вылечваўся. Ён піў ёд. Гэта быў ёд, змешаны са звычайным кісялём.

Даўно вядома, што пры атручванні ёдам неабходна ўвесці хвораму ў якасці проціддзя раствор крухмалу. Ёд пры гэтым траціць сваю ядавітасць, уласцівасць апальваць тканкі. Ведаў пра гэта і доктар біялагічных навук Уладзімір Ануфрыевіч Махнач, калі надумаў і адважыўся выпрабаваць на сабе антысептычныя ўласцівасці ёдзістага крухмалу. «А што калі, стаўшы бяшкодным, ёд не страціў і сваёй лекавай, антымیکробнай сілы?» — падумаў ён. Шчаслівая здагадка апраўдалася.

Звычайная пяціпрацэнтная ёдзістая настойка, якая прадаецца ў нашых аптэках, у злучэнні з растворам крухмалу ператвараецца ў чарадзейны сродак. Дзесяць грамаў — дзве чайныя лыжкі — рыжага ёду на паўлітра кісялю, і ёдзісты крухмал, або сіні ёд, гатовы. Такое ж афарбаванае ў сіні колер злучэнне атрымліваецца пры ўзаемадзеянні ёднай настойкі з сінтэтычным палімерам — палівінілавым спіртам. Аказалася, што і гэтае злучэнне валодае антымیکробнымі і антывіруснымі ўласцівасцямі. Яго лепшая ў параўнанні з крухмалам растваральнасць зрабіла магчымым выкарыстанне яго для ўнутраных уліванняў.

«Ёдзінол» — так назвалі новы сродак. Ёдзінол уступіў у барацьбу з рэўматызмам. Арашэнне і прамыванне лагун міндалін пры вострых ангінах і хранічных танзілітах дало цудоўны эффект.

Такія ж стойкія, станоўчыя вынікі былі атрыманы пры лячэнні ёдзінолам дызентэрыі, хранічных калітаў, запалення сярэдняга вуха, апёкаў, запалення мачавога пузыра, трыхаманіазу, гнойнага туберкулёзнага плёўрыту, кан'юнктывіту.

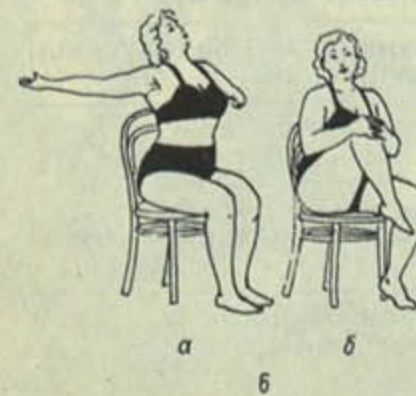
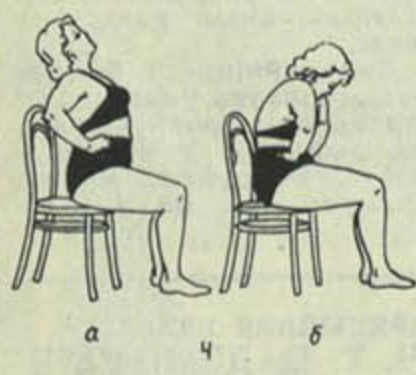
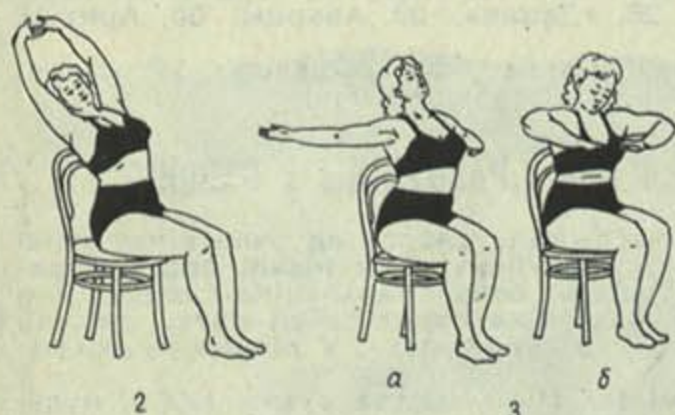
Ёдзінол можа быць выкарыстаны не толькі для лячэння, але і ў прафілактычных мэтах — супраць мікробных і вірусных захворванняў.

Арашэнні тоўстага кішэчніка ёдзінолам, прапанаваныя ўрачом І. В. Абразевіч, папярэджваюць працэсы гніення, аказваюць мясцовае бактэрыцыднае дзеянне, а ўсмоктваючыся, напэўна, засцерагаюць ад склерозу.

Ёдзінол аказаўся проста выратавальным сродкам таксама ў ветэрынарыі, пры страўнікава-кішэчных эпізаотыях парасят і цялят, тыфе, дыспепсіі, ларынгатрахеіце курэй, глістных захворваннях жывёл.

У гэтым годзе Ленінградскі хіміка-фармацэўтычны завод павінен прыступіць да прамысловага выпуску цудоўнага прэпарата.

Г. БАЛЬДЫШ,
Г. НЯМІРКА

РАННЯЕ ЗЯЛЕНІВА

Раннія капуста, морква, бурак, салата, шчаўе, радыска, кроп вельмі багатыя вітамінамі. Таму трэба імкнуцца як мага больш ужываць іх у ежу.

Перад абедам можна падаваць зялёную салату з радыскай і свежай капустай. Гатовыя стравы карысна пасыпаць зялёным кропу або пятрушкі. Яно пахучае, паляпшае смак ежы і ўзбагачае яе вітамінамі.

30—40 минут. Карэнні нарэзаць кружочкамі, цыбулю нашаткаваць і ўсё разам пасераваць з тлушчам. Бульбу нарэзаць у форме кубікаў.

БОРШЧ З БАЦВІННЕМ БУРАКОЎ (ЛЕТНІ)

Падрыхтаваныя карэнні і цыбулю нарэзаць лустачкамі, чаранкі буракоў — кавалачкамі размерам 2—3 см і ўсё разам пасераваць з тлушчам. Прамытае бацвінне буракоў дробна парэзаць. Кабачкі і бульбу абабраць і нарэзаць кавалачкамі. У вар, адвар з гародніны або мясны булён пакласці пасераваную гародніну, давесці да кіпення, дадаць бацвінне буракоў, бульбу і варыць 15—20 минут. За 8—10 минут да заканчэння варкі пакласці нарэзаную кабачкі, памідоры, соль і спецыі (лаўровы ліст, перац). Заправіць боршч воцатам.

Падаваць са смятанай і зялёным.

ПАМІДОРЫ, ФАРШЫРАВАНЫЯ МЯСАМ

Для фаршыравання трэба браць памідоры сярэдняй велічыні. Паміду іх у халоднай вадзе, зрэзаць вярхушкі і асцярожна дастаць сарцавіну з зярнятамі.

Памідоры пасаліць, пасыпаць перцам і напоўніць падрыхтаваным фаршам.

Для фаршу мяса дробна пасячы або прапусціць праз мясарубку, дадаць звараны распысты рыс, дробна нарэзаную падсмажаную цыбулю, соль і перац.

Напоўненыя фаршам памідоры пакласці на савараду, змазаную маслам; можна пасыпаць іх нацёртым сырам. Затым папырскаць маслам і запячы ў духоўцы (15—20 мін.). Гатовыя памідоры перакласці на блюда, паліць смятаным соусам і пасыпаць зялёным пятрушкі або кропам.

На 8 памідораў — 200 г мяса (мякаці), 1/4 шклянкі рысу, 1 цыбуліну, 2 ст. лыжкі масла.

СУП БУЛЬБЯНЫ СА СВЕЖЫМІ ГРЫБАМІ

Ножкі свежых баравікоў дробна пасячы і пасераваць на тлушчы; шапкі нашаткаваць і варыць у булёне або вадзе

У кіпачы мясны булён або вадку пакласці пасераваныя ножкі грыбоў, моркву, пятрушку, цыбулю, бульбу і варыць 15—20 минут. За 5—10 минут да заканчэння варкі дадаць нарэзаных памідоры і пасаліць.

Падаваць са смятанай і зялёным.

ВАРЭННЕ З КЛУБНІКІ

Ачышчаныя ягады заліваюць гарачым цукровым сіропам (60—65%). Праз 6—8 гадзін сіроп зліваюць, уварваюць густей, дадаюць лімонную кіслату, зноў заліваюць ім ягады і вытрымліваюць 2—4 гадзіны. Пасля гэтага сіроп разам з ягадамі вараць да гатоўнасці.

Гэтаксама прыгатаўляюць варэнне з малін.
1 кг клубнікі, 1 кг цукру, 1/4 шклянкі вады, лімонная кіслата.

ВАРЭННЕ З ЧЫРВОННЫХ ПАРЭЧАК

Вельмі прыгожае варэнне атрымліваецца з чырвоных парэчак, хоць па паху яно ўступае варэнню з чорных парэчак.

Найлепшае варэнне атрымліваецца з такіх гатункаў, як «Герой», «Чырвоны крыж». Добра для варэння цёмнаафарбаваныя ягады гатунку «Варшэвіч».

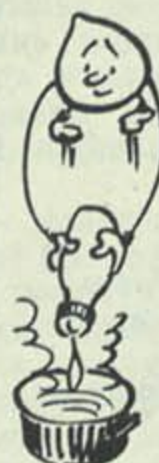
Ягады перад варкай асцярожна адрываюць ад галінак так, каб іх не раздушыць, прамываюць у халоднай вадзе і сцэджваюць яе. Адмераную порцыю ягад кладуць у міску, заліваюць гарачым сіропам сярэдняй густыні і вытрымліваюць у сіропе 10—12 гадзін. Затым прыступаюць да варкі. Варэнне з чырвоных парэчак вараць гэтак жа, як і з малін. Пры варцы масу ўвесь час трэба памешваць, каб яна не прыгарэла.

На 1 кілаграм ягад бяруць 1,5 кілаграма цукру. Пры варцы варэння з вельмі кіслых, цёмнаафарбаваных ягад (гатунак «Варшэвіч») колькасць цукру трэба павялічыць да 1,75 кілаграма на кожны кілаграм ягад.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Часам цвятная капуста пасля варкі жаўцее. Каб яна захавала свой белы колер, дадайце ў вадку, у якой будзеце яе варыць, дробачку лімоннай кіслаты або чайную лыжку соку лімона. Лепш за ўсё цвятную капусту адварваць у эмаліраванай пасудзе.

Калі для прыгатавання некаторых страў вы выкарысталі ледзяныя бялкі, жаўткі пакладзіце ў шклянку і заліце іх вадой. Так яны могуць захоўвацца пэўны час.

Баваўняныя сукенкі можна «крухмаліць» ледняным бялком, збіўшы яго ў апошній вадзе пры паласканні. Для адной сукенкі дастаткова аднаго бялка.

Можна пазбавіцца ад чарвякоў у кветкавых гаршках, калі паліць кветкі вадой, у якую дададзена пракіпелая сажа.

Каб смажанае ў духоўцы мяса было сакавітым, змажце яго папярэдне з усіх бакоў алеем.

Каб тушанае мяса было больш смачнае, спачатку падсмажце яго да ўтварэння румянай скарынкі, а затым тушыце.

Пры варцы страў далівайце толькі цёплую вадку.

ПРА МОЛЬ

Як змагацца са спусташальнай дзейнасцю гэтых маленькіх драпежнікаў?

1. Часцей прасушваць на сонцы шарсцяное і футравае адзенне, пасля чаго яго вычысціць і вытрасці.

2. Выварочваць кішэні. Уважліва аглядаць і чысціць швы адзення ад пылу. Гэта самыя любімыя моллю месцы.

3. Выбіваць тонкай палкай на двары футравае адзенне і падушкі, набітыя пухам або шэрсцю.

4. Рэгулярна чысціць чамаданы, кufры, кніжныя шафы, кладовы і прадметы, абабіты ўнутры шэрсцю.

5. У сонечнае надвор'е рэгулярна праветрываць гардэра-

бы, наладжваючы скрызнякі ў тых памяшканнях, дзе яны пастаўлены.

6. Летам укладваць зімовае адзенне ў папярковы або нейлонавы мяшкі, або ў драўляныя каробкі з накрывкамі, якія шчыльна закрываюцца.

7. Закрываць паперай ніжнюю і верхнюю частку гардэра, які стаіць у нежылым памяшканні, паклаўшы ў гардэроб нафталін (100 грамаў на 1 м³).

8. Насыпаць нафталін у чамаданы і кufры для адзення (6 сталовых лыжак на чамадан або кufар сярэдняй велічыні). Пасыпаць нафталінам і дываны (адна сталовая лыжка на квадратны метр).

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 5

Па вертыкалі: 1. Уран. 2. Марат. 3. «Анчар». 4. Абакан. 7. Аловак. 8. Фінал. 9. Парытыра. 11. Талаліхін. 12. Празік. 13. Андэра. 21. Бяроза. 22. Сцэна. 23. Метэор. 27. «Вараг». 28. Стэла. 32. Факт.

Па гарызанталі: 2. Макаранка. 4. Аладаў. 6. Ангара. 9. Палац. 10. Вольт. 12. Пішаніца. 17. Рыга. 18. Вазаў. 19. Траса. 20. Таль. 24. Карэйка. 25. Аргон. 26. «Дэман». 29. Аварцы. 30. Арктур. 33. Галактыка.

Па акружнасці: 5. Аэрадынаміка. 14. Аграбіялогія. 15. Архангельскі. 16. Спартыўнае. 31. Рэвалюцыянер.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ „РАБОТНІЦЫ І СЯЛЯНКІ“

«Работніца і сялянка» атрымала скаргу ад работнікаў паштовага аддзялення № 3 г. Бабруйска. Яны пісалі пра несправядлівыя адносіны да іх з боку начальніка аддзялення П. К. Барадаўкінай, якая паставіла перад сабой мэту: «пакуль усіх адгэтуль не выганю — не супакоюся». У пісьме прыводзіліся канкрэтныя факты.

Вось што нам паведамілі з Міністэрства сувязі БССР, куды рэдакцыя звярнулася з просьбай прыняць меры і аднавіць справядлівасць: «Пры правярцы ўстаноўлена, што начальнік аддзялення сувязі т. Барадаўкіна і памочнік начальніка аддзялення тав. Бандарэнка не забяспечылі правільныя дзелавыя адносіны з работнікамі аддзялення сувязі.

На няправільныя ўзаемаадносіны тт. Барадаўкінай і Бандарэнка з работнікамі аддзялення сувязі неаднаразова ўказвалася кіраўніцтвам гарадскога вузла сувязі, партарганізацыяй і мясцом, аднак яны не зрабілі належных вывадаў. У сувязі з гэтым мясцом гарадскога вузла сувязі г. Бабруйска вынес рашэнне перавесці тт. Барадаўкіну і Бандарэнка на іншую работу».

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 03661. Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 1/VII-64 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90/16. Адрес редакції: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара — 3-17-51. адказн. сакратара — 3-38-14. аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 181340. Зак. № 253.

Хорошо

На першай і чацвёртай старонках вокладкі — У святочныя дні
Каляровыя фота Т. Ананьінай.

Хороши вечера на Оби!
Ты, мой миленький, мне подсоби:
Буду петь да тебя целовать — } 2 раза
Научись на гармошке играть.

3H//794561(050)

8000000 1992962

74 995

